

Jaarboekje van het Oudheidkundig Genootschap "Niftarlake" 1939

<https://hdl.handle.net/1874/9555>

D. Sjaan

JAARBOEKJE
VAN HET
OUDHEIDKUNDIG GENOOTSCHAP
„NIFTARLAKE”
1939

ELECTR. DRUKKERIJ H. J. SMITS
OUDE GRACHT 231 — UTRECHT

Voorrede.

Te midden van de oorlogsberichten, ons elken dag toekomende van het groote wereldtooneel, is het buitengewoon aantrekkelijk zich bezig te houden met hetgeen de eigen, kleine omgeving aan goeds en schoons biedt. Ons Jaarboekje komt de belangstelling vragen niet voor wat haat en verwoesting vermag, maar voor hetgeen den geest verheft. Wij achten ons gelukkig, dat wij konden beschikken over de tekenstift van den Heer G. Adriaans en de gaven van den Heer J. Trouw, waardoor het mogelijk werd de verschillende bijdragen rijk te illustreeren. De Redactie brengt dank aan allen, die in onzen veelbewogen tijd medegewerkt hebben tot het genieten van een aangename verpoozing aan den rustigen huiselijken haard.

DE REDACTIE.

BESCHERMHEER.

Jhr. Mr. Dr. L. H. N. BOSCH RIDDER VAN
ROSENTHAL,
Commissaris der Koningin in de Provincie Utrecht.

BESTUUR.

Dr. Mr. J. W. VERBURGT, Wassenaar, *Voorzitter*.
Mej. W. F. GREVENSTUK, Baambrugge,
Secretaresse.
J. D. BASTERT, Breukelen, *Penningmeester*.
G. J. WEIJLAND Jr., Loenen a.d. Vecht, *Bibliothecaris*
Pastoor A. E. RIENTJES, Maarssen.
L. SCHIE'GHART, Vreeland.

} Dagelijksch Bestuur.

Mr. W. B. WESTERMANN, te Maarssen.
E. G. WENTINK, te Naarden.
Ir. F. C. C. Baron VAN TUYLL VAN SEROOSKERKEN,
te Zuilen.

Dr. J. J. F. STEIJLING, te Maartensdijk.
J. TROUW te Abcoude.
Jhr. Dr. L. H. QUARLES VAN UFFORD, te Breukelen.
A. H. DOUDE VAN TROOSTWIJK, te Breukelen.
Ir. J. LOEFF, te Oud-Loosdrecht.
Pastoor L. J. VAN DER HEIJDEN, te Utrecht.

REDACTIE JAARBOEKJE.

Dr. Mr. J. W. VERBURGT, te Wassenaar.
Pastoor A. E. RIENTJES, te Maarssen.
Mej. W. F. GREVENSTUK te Baambrugge.

LEDEN.

Aalsmeer:
H. Bax.

Abcoude:
Dr. J. H. van Gortel.
W. F. Pape.
Deken J. C. Rooswinkel.
Ph. W. Timmer.
Mr. J. H. des Tombe.
J. Trouw.

Amersfoort:
G. Adriaans.

Amsterdam:
J. N. Bastert.
A. J. Boom.
H. Booy.
Prof. Dr. K. H. Bouman.
K. H. Broekhoff.
Mr. A. le Cosquino de
Bussy.
C. L. Dekker.
Fr. Duyvensz.
I. Goudstikker.
Mevr. Dr. L. Heyermans.
J. C. Jurrjens.
P. A. Kater.
Koninklijk Oudheidkundig
Genootschap
D. van Lankeren Matthes.
J. H. Roozenschoon.
Mr. P. G. van Tienhoven.
Mr. P. L. de Vries Feyens.

Baambrugge:
Mevr. H. G. Geursen-
Blaauw.

Mej. Wilh. F. Grevenstuk.
Mej. E. van der Lee.
Ds. P. Six Dijkstra.
G. van Walbeek.

Baarn:
P. E. Tegelberg.

Batavia:
Prof. Dr. A. Grevenstuk.

De Bilt:
L. P. van Seerenberg.

Bilthoven:
W. P. Maclaine Pont.
W. P. J. Suringar.

Blaricum:
Th. S. van Linge.

Breukelen:
Dr. M. H. J. Adels.
J. D. Bastert.
D. J. M. Bianchi.
Mevr. C. H. Breen-Parker
Verboom.
St. Breuninghoff.
A. A. ten Broek.
Pastoor J. van der Burg.
Mevr. de Wed. A. H. Colen-
brander.
J. W. Colenbrander.
A. H. Doude v. Troostwijk.
F. J. de Freytag.
Mr. H. C. L. van Ginkel.
E. de Graaf Wz.
Herm. v. d. Grift.

G. C. Hoekstra.
 A. van der Horst.
 E. B. van Julsingha.
 J. Kasteleijn.
 Mevr. de Wed. C. W.
 Matthes.
 Hans Matthes.
J. Molenkamp.
 Mej. W. M. Parker Verboom
 Jhr. Dr. L. H. Quarles van
 Ufford.
 Jhr. Mr. H. H. Röell.
 Dr. K. de Snoo.
 Gerbrand Vis.
 H. M. Vlug.
 Mevr. A. Vor der Hake-
 Boer,
 C. W. de Vries,
 H. L. Wolters.

Bussum:

J. G. Nordemann.
 J. Schermer.
 Mevr. A. Willet-Roosenburg

Doorn:

Jhr. J. K. Lampsins van den
 Velden.

Driebergen:

Jhr. P. P. de Beaufort.

's-Graveland:

Dr. L. A. Boeré.
 Mr. D. J. A. Baron van Ha-
 rinxma thoe Slooten.
 G. Graaf Schimmelpenninck.

's-Gravenhage:

G. C. Ansoul.
 Bureau der Rijkscommissie
 voor de Monumenten.
 Jhr. Mr. C. Dedel.
 Mevr. Marie C. van
 Zeggelen.

Groningen:

Pastoor F. J. Schoemaker.

Haarlem:

C. Maarschalk.

Hilversum:

D. de Bree.
 Ds. J. van Bruggen.
 Deken H. F. Frank.
 C. L. Heek.
 A. Roland Holst Jr.
 J. Kardux.
 Dr. W. F. K. Kooiman.
 Generaal-Maj. E. Luden.
 C. Metzelaar.
 J. M. Smorenburg.

Kortenhoef:

J. E. van Nes van Meerkerk.
 De Stichting „Curtevenne”.

Krommenie:

P. van Walbeek.

Laren (N.H.):

R. W. C. Baron van Boet-
 zelaer.

Loenen:

G. J. Dokkum.
 Mr. W. I. Doude van
 Troostwijk.
 P. J. Houtzagers.
 C. de Joncheere.
 Dr. M. A. de Jongh.
 J. M. C. van Kempen.
 H. A. P. M. Tervooren.
 G. J. Weijland Jr.

Loenersloot:

G. Kalff Azn.
 Ir. E. Middelberg.

Loosdrecht:

Mevr. Wed. Mr. F. van
 Beusekom-van Foreest.

Mr. R. H. Erdmann.
 Mr. Dr. N. J. C. M. Kap-
 peyne van de Coppello.
 Ir. J. Loeff.
 W. F. Sondaar.
 Jhr. Q. J. van Swinderen.
 W. J. Voogsgeerd.
 Dr. C. W. van Wieringen.

Maarszen:

T. P. Alta.
 J. Homan van der Heide.
 Ds. A. v. d. Kooy.
 Ir. W. C. van Kuyk.
 M. Oskamp.
 Pastoor A. E. Rientjes.
 Mr. H. J. Scheuer.
 J. N. Servaas.
 H. P. Vader.
 H. A. Verwoolde.
 Mr. W. B. Westermann.
 Wybren Wijmstra.

Maarsseveen:

Jhr. J. Huydecoper van
 Maarsseveen.
 C. J. Rijsterborgh.

Maartensdijk:

Dr. J. J. F. Steijling.

Naarden:

Dr. G. Verburgt.
 E. G. Wentink.

Nederhorst den Berg:

Mevr. C. A. Pos-Kofoed.

Nieuwersluis:

B. H. Blankenberg.
 Mevr. Wed. Th. W. Blijden-
 stein.
 Mr. J. H. M. A. Doude van
 Troostwijk.
 Douair. A. Baron de Girard
 de Milet van Coehoorn.

Kapt. J. J. van Moorsel.
 Mej. P. van Notten.

Nigtevecht:

C. Hennipman.
 J. M. H. Hopman.
 G. A. van Wees.

Noordwijk:

Dr. F. C. Wieder.

Nijmegen:

H. J. van 't Lindenhout.

Oegstgeest:

G. A. A. Middelberg Wz.

Oosterbeek:

Mr. E. van Beusekom.

Overveen:

J. D. Brand.

Rossum:

A. F. van Goelst Meijer.

Rotterdam:

Bibliotheek der gemeente
 Rotterdam.

Jhr. P. H. A. Martini
 Buys.

Rijswijk (Z.H.):

W. H. Geertsema.

Simonshaven:

Ds. H. E. Stegenga.

Soest:

Mr. A. L. des Tombe.

Sunderstead Surrey
 (Engeland).

Mej. A. Bon.

Tienhoven (U.):

T. van 't Einde.
 A. A. van den Hoorn.

Utrecht:

J. B. P. Biegelaar.
 Dr. J. H. Bolhuis.

A. P. N. den Daas.
 R. van Gaasbeek.
 Pastoor L. J. v. d. Heijden.
 Jhr. Dr. B. M. de Jonge van
 Ellemeet.
 P. Jungblut.
 J. Th. van der Laan.
 H. van der Lip.
 A. Ph. Ridder.
 Mevr. E. W. Ruwers-
 Becker.
 Mr. W. C. Schuylenburg.
 Mr. L. Sillevis.
 H. J. Smits.
 Dr. H. van der Vuurst de
 Vries.
 Dr. Jac. Zwarts.
Velp:
 V. L. Baron v. Boetzelaer.
Vreeland:
 K. M. J. de Cleyn Brem.
 C. J. G. Repelius.
 L. Schiethart.
Wassenaar:
 Dr. Mr. J. W. Verburgt.

Weesp:
 W. A. van Dockum.
 Th. J. Houtman.
 H. de Kloet.
 G. Lindeboom.
 N. Smit Jzn.
 R. Wartena Szn.

Wijk bij Duurstede:
 B. Schoenmaker.

Zandvoort
 Mej. A. G. Pos.

Zeist:
 Ds. G. G. J. Bleeker.
 J. A. Lantsheer.

Zuilen:
 Ds. P. C. de Groot.
 Ir. F. C. C. Baron van Tuyll
 van Serooskerken.

Zunderdorp:
 Mevr. Ds. J. A. Gerth van
 Wijk-Bastert.

Zwolle:
 Dr. G. A. B. Fijnvandraat.

DONATEUR

Dr. H. Th. 's JACOB, Huis ter Heide, Zeist.

IN MEMORIAM

JAN VAN DER LIP, te Utrecht.
 Dr. D. N. W. A. SLOET, te Abcoude.
 JOAN VIS, te Abcoude.
 J. M. VRICKX, te Amsterdam.
 E. R. D. SCHAAP, te Ankeveen.
 M. H. EGGINK, te Maarssen.
 C. E. WOLFF, te Maarssen.
 Mevr. Wed. Mr. M. H. VAN NOTTEN—DOUDE VAN
 TROOSTWIJK, te Nieuwersluis.
 Dr. A. M. HARTOG, te Maarssen.
 Mr. J. A. VAN SONSBEEK, te Amsterdam.
 Ir. F. W. J. HUPKENS-VAN DER ELST, te Maarssen
 A. M. VENKER, te Hilversum.
 B. G. P. VERBIEST, te Rotterdam.

IN MEMORIAM
Dr. D. A. W. H. Sloet.

Nog voordat het jaar 1938 geheel ten einde was, zag ons Genootschap zich nogmaals een zijner Hoofdbestuursleden ontvallen.

Op 83-jarigen leeftijd overleed Dr. D. A. W. H. Sloet te Abcoude, waar hij na 30-jarigen pastoralen arbeid als emeritus was blijven wonen.

Bij de baanbrekers van Niftarlake mag ook zijn naam met eere genoemd worden, immers, nog vóór de oprichting maakte hij zich in zijn woonplaats reeds verdienstelijk, door de voorloopige commissie bij de voorbereiding van de lezingen te Abcoude ter zijde te staan.

Sinds de oprichting in 1912 lid van ons Genootschap, werd de overledene in 1915 in het Dagelijksch Bestuur gekozen, welke plaats hij tot zijn heengaan bekleedde; ook was hij, zolang zijn krachten dit toelieten, bibliothecaris.

Rijkbegaafd, fijnbesnaard, vriendelijk in den omgang, zich kenmerkend door grooten eenvoud, zal Dr. Sloet niet alleen bij zijn oud-parochianen, doch tevens bij de leden van Niftarlake, in welks kring hij vele vrienden telde, in dankbare herinnering blijven. Zijn naam zal steeds met waardeering genoemd worden.

Hij ruste in vrede!

W. F. GREVENSTUK.

Jaarverslag

Op 14 Juli 1938, eenige weken later dan gewoonlijk, veroorzaakt door de plotselinge ongesteldheid van den Penningmeester, den Heer J. D. Bastert, werd in Hotel „De Kampioen” te Nieuwersluis de 26ste jaarvergadering gehouden. Aanwezig waren volgens presentielijst 15 leden.

De Voorzitter opende de vergadering, heette de aanwezigen welkom en herdacht in waardeerende bewoordingen de overledenen uit onzen kring, hetgeen staande werd aangehoord.

Aan ons Genootschap ontvielen in den loop van dat vereenigingsjaar de leden: Mevr. Douair, Matthysen-Roland Holst, Mevr. de Wed. M. H. Laddé, de Heeren Dr. C. Broeksmit, A. H. Colenbrander, J. G. Th. Grevenstuk, Majoor J. J. Vermeulen en C. W. Matthes. Aan den overleden Secretaris, mede-oprichter van het Genootschap, werden hartelijke woorden ter nagedachtenis gewijd.

Daarna werd het jaarverslag uitgebracht door de Adj. Secretaresse, hetwelk zonder opmerkingen werd goedgekeurd.

De rekening van den Penningmeester, welke door zijn ongesteldheid niet kon worden behandeld, zou, zulks in overeenstemming met het voorstel van den Voorzitter, ditmaal worden nagezien vóór de verschijning van het jaarboekje, terwijl de vergadering accoord ging met het benoemen tot zoodanige contrôle van de Heeren van der Lip en Weyland, welke beiden hierin toestemden.

Hierbij sprak de Voorzitter tevens de beste wenschen uit voor het spoedig herstel van den Heer Bastert.

Vervolgens werden de zes periodiek aftredende bestuursleden: de Heeren Jhr. Mr. C. Dedel, Dr. A. H. Hartog, Dr. J. J. F. Steyling, Ir F. C. C. Baron van Tuyll van Serooskerken, E. G. Wentink en Mr. W. B. Westermann met algemeene stemmen herkozen. Allen namen de benoeming aan, doch alleen de Heer Jhr. Mr. Dedel meende zijn functie niet meer te moeten aanvaarden wegens vertrek uit onze omgeving.

Bij stemming voor vervulling der vacatures, ontstaan door het overlijden van de Heeren A. H. Colenbrander en J. G. Th. Grevenstuk verkregen resp. de Heer Joan Vis en Mej. W. F. Grevenstuk de meerderheid der uitgebrachte stemmen; beiden namen de benoeming aan.

Hierna werd overgegaan door het bestuur tot verkiezing van een Secretaris, waarbij Mej. W. F. Grevenstuk met 7 der 8 uitgebrachte stemmen gekozen werd, en op een desbetreffende vraag van den Voorzitter mededeelde, gaarne de functie, door haar vader sinds de oprichting bekleed, te willen aanvaarden.

Omtrent een te houden excursie werden verschillende voorstellen gedaan: Kasteel Nederhorst, Gouda, Utrecht en de tentoonstelling „Oude Kunst”, kasteelen Sterkenburg, Lunenburg, en andere.

Tenslotte werd na eenige bespreking besloten te gaan naar Utrecht en de tentoonstelling aldaar in den voormiddag en dan in den namiddag een kasteelentocht te ondernemen, waarbij de Voorzitter toezegde, tevoren een explicatie te geven van hetgeen bezichtigd zou worden. Als Commissie ter regeling dezer excursie werden gekozen de Heeren Bastert, van der Lip en Verburgt.

In verband met de bespreking over kasteelen bracht de Heer Wymstra naar voren, dat hij zich bezorgd maakte over het kasteel „Renswoude”, hetgeen ter beschikking gesteld was van de Stichting Nationaal Centrum. Hij vreesde het ergste, omdat hem ter oore was gekomen, dat de restauratie niet onder leiding van een architect zou staan. Spr. zou een schrijven willen richten tot het bestuur der voormelde stichting, doch waar uit de verdere bespreking bleek, dat de Heer van der Lip zich reeds met die Stichting in verbinding had gesteld, werd besloten, den uitslag hiervan af te wachten en voorloopig geen stappen in die richting te doen.

De uitgave van een jaarboekje 1938 werd met algemeene stemmen goedgekeurd, terwijl wegens de hooge kosten en de kleine opkomst besloten werd, geen lezingen te houden.

In dit verband kon de Voorzitter echter wel mededeelen, dat ons medelid, de Heer G. Adriaans, plan had in den komende winter enkele lezingen te houden betreffende de Commissie voor de Vecht en het O.- en W.-Plassengebied,

en teneinde de vergadering nader met het werk en streven dezer Commissie in kennis te stellen, werd op verzoek het eerste jaarverslag voorgelezen, om dan later te kunnen overgaan tot het bepalen van een eventueele bijdrage tot steun aan deze actie.

Eerlijkheidshalve deelde de Voorzitter bij den aanvang dezer bespreking echter reeds mede, dat de Penningmeester tegen het verleenen van een bijdrage was en speciaal verzocht had, dit ter kennis der vergadering te brengen. Niettemin meende de Voorzitter, dat aangezien de Heer Bastert hem had opgegeven, dat er een batig saldo ad pl.m. f 100.— was, hij kon voorstellen f 50.— voor de Commissie voor de Vecht af te staan.

Een langdurige discussie ontspoon zich daarna over dit onderwerp, en er bleken in de vergadering twee stroomingen te zijn, zooals de Heer Dr. Jac. Zwarts terecht opmerkte. De Heer Weyland vroeg, alvorens dit onderwerp te behandelen, inlichtingen omtrent de inkomsten der genoemde Commissie. De Heer Molenkamp kantte zich sterk tegen subsidie door ons Genootschap, de Heer Trouw betoogde, dat Niftarlake juist een groot werk deed door liefde voor de historie der streek op te wekken en tevens te strijden voor het behoud der schoonheid, waar z.i. de actie in de Vechtstreek moest worden gefinancierd in hoofdzaak door de Vechtstreek, terwijl de Heer Wymstra wees op het contact tusschen de gemeenten onderling en gaarne dit werk zou bezien in breeder verband.

De Heer Dr. Jac. Zwarts betreurde, dat in de 19e eeuw zoo veel mismaakt en verloren gegaan was, hetgeen verhoed had kunnen worden. Spr. betuigde gaarne zijn hulde aan de Commissie, en zou, indien mogelijk, deze willen steunen. In dit verband deelde hij mede, hoeveel belangrijks er voor de leden van Niftarlake aanwezig is in de oude Rijks- en Gemeente-archieven te Utrecht, betreffende de historie der Vechtstreek.

De Heer Joan Vis verzocht, het voorgelezen jaarverslag der Commissie af te drukken in het eerstvolgende jaarboekje, terwijl op verzoek van den Heer Weyland Dr. Zwarts toezegde, van het gesprokene omtrent de oude archieven een artikel te schrijven eveneens voor dat jaarboekje, opdat van beide alle leden op de hoogte gebracht konden worden.

Bij stemming over het te verleenen bedrag werd daarna besloten, dit vast te stellen voor 1938 op f 40.—.

Wat het herdrukken van het eerste jaarboekje betreft, daarvoor bleken slechts twee gegadigden te zijn, zoodat hiervan werd afgezien.

Met trots maakte de Heer Trouw gewag van het feit, dat in zijn woonplaats Abcoude bij het kiezen van straatnamen voor het te bebouwen „Markvelt” door het gemeentebestuur de keuze gevallen was op de historische namen der voormalige kasteelbewoners van het Slot Abcoude, hetgeen hij zeer navolgenswaard vond.

Verder werd besloten, zulks op verzoek van enkele leden, de verantwoording van de gelden der excursies, welke sinds vele jaren op onverklaarbare wijze in het jaarboekje ontbrak, daarin voortaan weder op te nemen.

De excursie, gehouden op 18 Augustus 1938, had een aangenaam verloop, het bezoek aan de tentoonstelling was alleszins de moeite waard, en de kasteelen boden veel bezienswaardigs, getuige het verslag van den Heer Joan Vis, helaas het laatste van een heele rij, in den loop der jaren van zijn hand verschenen. In de lente van dit jaar overleed deze ijverige medewerker na een ongesteldheid van slechts enkele weken en ons Genootschap verliest in hem iemand, die veel voor de historie onzer streek gevoelde.

Dit was echter niet de eenige slag, die ons in het afgelopen genootschapsjaar trof, want op Oudejaarsdag werd te Abcoude Pastoor Dr. D. A. W. H. Sloet ten grave gedragen, een onzer eerste leden, en oudheidkenner, terwijl de Kunst schilder de Heer S. N. Bastert, wegens hoogen ouderdom onlangs onze gelederen verliet en sindsdien overleden is.

Zoodoende hadden wij vele verliezen in ons bestuur te boeken.

Het jaarboekje verscheen als gewoonlijk weder met eenige belangrijke bijdragen.

Door vertrek, overlijden en bedanken slonk helaas ons ledental tot 185, ondanks het feit, dat reeds vele nieuwe leden onze gelederen kwamen versterken.

Ik moge dit verslag besluiten met de beste wenschen voor den groei en bloei van ons Genootschap.

De Secretaresse:

Baambrugge, 21 Juni 1939.

W. F. GREVENSTUK.

Staat van Ontvangsten en Uitgaven over het 27e Genootschapsjaar 1938—1939

ONTVANGSTEN:

Batig saldo	f 123.75
Contributies:	
voor 1938: 5 leden ... f	12.50
voor 1939: 189 leden	472.50
2 leden à f 5.—	10.—
2 donateurs	10.—
Verkochte Jaarboekjes... ..	505.—
Gekweekte rente	12.—
"	0.44
	f 641.19

UITGAVEN:

Jaarboekje 1938	f 351.51
Incassokosten, drukkosten, zaalhuur, reiskosten	103.—
Porti, enz..... ..	0.17
Bijdr. Commissie Vecht- en Plassen- gebied	40.—
Contr. Bond Heemschut	7.50
Contr. Stichting „Curtevenne”	2.50
Nadeelig saldo Excursie 1938	65.80
Batig saldo	70.71
	f 641.19

De Penningmeester:
J. D. BASTERT.

De Excursie op Donderdag 20 Juli 1939

De lang verbeide dag is daar! Het Oudheidkundig Genootschap „Niftarlake” maakt zich op, om een der immer aantrekkelijke excursies te gaan maken in zijn eigen gebied, de gouw „Niftarlake”.

Als naar gewoonte verzamelen de vele deelnemers zich op het Stationsplein te Utrecht, vanwaar wordt koers gezet naar de drie gereedstaande touringcars in de Moreelselaan.

Al aanstonds blijken de goede zorgen der Excursiecommissie, nu als welkom aan elk der 66 excursisten een anjer wordt aangeboden, welke attentie zeer in den smaak valt.

De rit gaat dan langs Maarssen, Breukelen, Nieuwersluis, overal nog medereizigers oppikkend. Onderweg wijst de Voorzitter op hetgeen nog aan oude buitens van belang is, b.v. Goudesteyn bij Maarssen, Slangenvecht en Nyenrode bij Breukelen, waarvan enkele bijzonderheden vermeld worden.

De Hervormde kerk te Ter Aa.

Al uit de verte ontwaren we, dat op den toren der Ned. Herv. Kerk te ter Aa de rood-wit-blauwe vlag als welkom wappert, en aan den ingang der kerk wordt het gezelschap begroet door den Burgemeester J. J. G. Vor der Hake, die bereid gevonden is, een korte toelichting te geven.

Allen vinden een geschikte plaats en vernemen, hoe de Burgemeester het een bijzonder voorrecht acht, hun in dit oude kerkgebouw een hartelijk welkom te kunnen toeroepen, en zijn grooten dank uit te spreken voor de eer, welke het Bestuur van Niftarlake deze kleine gemeente heeft willen aandoen, door haar met een bezoek te vereeren.

Helaas was de Predikant der gemeente ziek, waarover de Burgemeester zijn leedwezen uit, daar deze als beheerder der kerkelijke archieven mogelijk meer volledige en belangrijker mededeelingen over de kerk had kunnen doen.

Van het gebouw zelve is niet veel bekend. Gesticht in 1138

in de buurtschap Oud-Aa onder deze gemeente, moest zij reeds vroeg verplaatst worden naar Nieuwer ter Aa, waar zij thans staat. Dat de bouw reeds vroeg plaats gehad moet hebben, blijkt uit den oorspronkelijken, Romaanschen stijl van den toren; immers de overgang van het Romaansche naar het Gothische tijdperk valt ongeveer aan het einde der 12e eeuw.

Men herkent aan het sobere doch robuste karakter van den toren den Romaanschen stijl. Bij de restauratie zijn de rondboogvensters, die als galmgaten dienst doen, wel bewaard, doch bij de vernieuwing van de spits heeft men, om redenen van praktischen aard, het Romaansche karakter — stomp, pyramide-vormig — laten varen.

Vermoedelijk is de toren ouder dan de kerk, daar deze reeds spitsboogvensters vertoont, dus Gothisch is, al is deze Gothiek dan ook van een zeer soberen aard.

De kerk is een eenbeukige, baksteen en kruiskerk.

De torenspits is na den brand van 1568, die de Spanjaarden op hun geweten hebben, hersteld; in 1673 werd de klok door de Franschen vernield. Men vindt daarvan op deze luidklok het volgende interessante opschrift:

*„Als 't Spaans gebroed hier was te landt
Doen wierd verwoed myn kap verbrandt
Doch ick bleef hangen door geluck*

1568.

*Nu ben ick door Fransch geweld
Aen stuck 1673 gebroken en om wynigh gelt
Verkocht doch weer te recht gestelt*

1676.

*De Kerckmeesters Aa Peter Harmens
Haen en Dirck Iacbsen Schout hebben
mij doen gieten”.*

In de ramen van het koor ziet men nog verschillende wapens, die blijkbaar de bedoeling hebben de geslachten te gedenken, die aan dat van Van Reede, dat de ambachtsheerlijkheid ter Aa bezat, vermaagschapt zijn.

In de kerk bevindt zich een brandgeschilderd raam met een bijbelsche voorstelling.

Het koor is in 1897 voor rekening van een Engelschman, den

Heer Earle, ter nagedachtenis aan zijne overleden echtgenoot Freule Kitty, Baronesse van Reede van ter Aa, hersteld.

Haar portret ziet men in een der ramen.

Ook het orgel werd door hem geschonken, gelijk uit het opschrift daarop blijkt.

De geheele restauratie is door Engelschen uitgevoerd. Op een bank ziet men nog de wapens van de familie van Reede, en op een andere het wapen van ter Aa, en daaronder de namen van het Gerecht van ter Aa.

De toren is het eigendom van de burgerlijke gemeente.

De belangrijke restauratie, die dit gebouw in 1934 heeft ondergaan, is geheel door de gemeente bekostigd.

Het werk is uitgevoerd onder leiding van Rijksmonumenten-zorg, die zich daarvoor belangeloos heeft beschikbaar gesteld.

Alvorens nu een en ander in oogenschouw genomen wordt, deelt de Burgemeester mede, dat de Heer J. A. Talma, Theol. Cand. te ter Aa, met veel genoegen het fraaie orgel wil doen hooren, in welk keurig uitgevoerd orgelspel de aanwezigen o.m. ook Psalm 84 beluisteren.

Dan staan allen op van hun zitplaatsen en vangt de bezichtiging aan van al hetgeen is medegedeeld.

Op een grafzerk, welke bij de restauratie te voorschijn kwam en die nu in den muur gemetseld is, staat:

„An. D. 1583, den 13en November sterf (stierf) Egbert ter brugge, pastoor, hier begraven”.

Op de eikenhouten betimmering van het orgel is te lezen:

„Dit orgel is geschonken ter nagedachtenis aan de geliefde en hooggeëerde „Kitty Earle” geboren Baronesse van Reede van ter Aa”.

Naar men zegt, is dit orgel uit Vlaanderen afkomstig.

Aan de zuidzijde der kerk is een gebrandschilderd raam van Engelschen oorsprong. De voorstelling hierop is: St. Caecilia, aan het orgel zittend, in schoon gewaad met bonte doch zéér harmonische kleuren met het onderschrift:

„In honored memory of late Gerrit Jan Dyk of Amsterdam and Haarlem and Eleonore Marie Oskamp his wife, the beloved uncle and aunt of S. E. Earle de Reede de ter Aa. Anno Dni, 1899”.

Dan vallen nog de wapenschilden te bewonderen der van

Earle's en van Reede's, verbonden door linten als teeken van vermaagschapping der beide families.

Daaronder staat: „Susanna Elisabeth Baroness de Reede de ter Aa, who died Febr. 24 1896 and was burried at For Quay England, the beloved and honored wife of George Hudson Earle in her memory; these ancient Windows were restored A. D. 1897”.

Verder is het raam nog versierd met wapenschilden der geslachten Wilp, Rhenesse en andere.

Na bezichtiging van een en ander uit de Voorzitter zijn waardeering namens allen, allereerst aan den Heer Vor der Hake voor zijn gegeven toelichting en vriendelijke ontvangst, terwijl hij ook dank brengt aan den Heer Talma voor zijn fraai orgelspel.

Dan bestijgen de bezoekers, thans ook vergezeld van den Heer Vor der Hake, de auto's en gaat het in vlug tempo naar Vinkeveen.

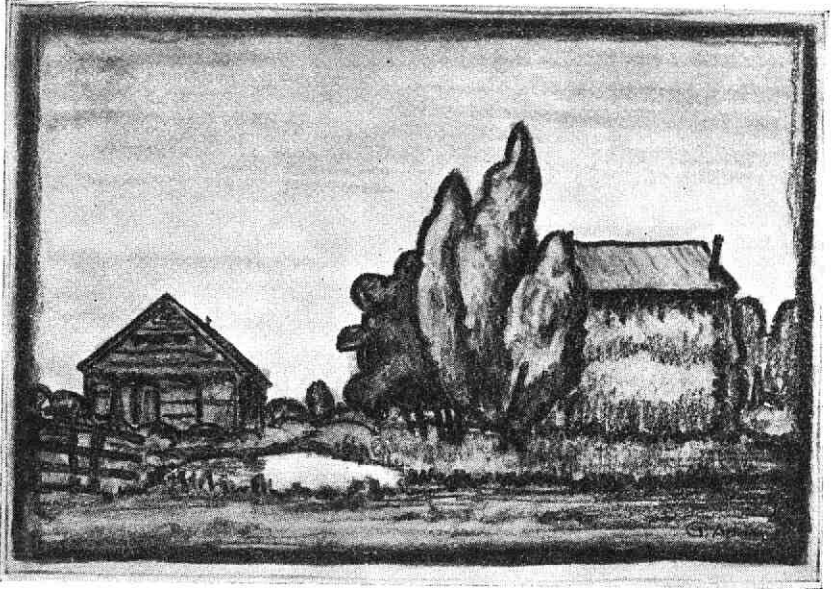
De Vinkeveensche Plassen en Botshol.

Hier wordt het gezelschap ter verwelkoming opgewacht door Burgemeester G. E. Mühlradt, waarna allen een plaatsje zoeken op de overdekte boot, welke tegenover het Gemeentehuis gemeerd ligt.

De schoone Vinkeveensche plassen zullen worden bezocht. Het wordt een genotvolle vaart over het ruime watervlak; er waait een frissche bries en allen genieten volop van de wijde vergezichten. Zoo wordt „Botshol” bereikt. Deze bekoorlijke plas, tegenwoordig zoo dikwijls in de pers genoemd, wordt óók al bedreigd met drooglegging, en als dan een der aanwezige bestuursleden mededeelt, dat de dochtervereniging van Niftarlake, „de Commissie voor de Vecht en het Oostelijk en Westelijk Plassengebied” medestrijdt tot behoud van dit schoone natuurreservaat, hetwelk zoo waard is om in zijn tegenwoordigen staat te blijven voortbestaan vanwege zijn schoone flora en fauna en ook uit het oogpunt van recreatie voor nageslachten, dan ontlokt deze mededeeling den excursisten een luid applaus.

Bij aankomst aan den Proostdijer Dwarsweg staan daar de auto's inmiddels gereed, en wordt koers gezet naar de Vinkeveensche koffietafel in Buitenlust, doch niet voordat een foto

De „Schoor van Botshol“.

genomen is van de deelnemers, in de omgeving van de „schoor van Botshol“

Bij het openen van de koffietafel moet de Voorzitter melding maken van een groot verlies, dat ons Genootschap heeft getroffen, namelijk, dat ons ijverig Bestuurslid, de Heer Jan van der Lip te Utrecht, die zich steeds voor de excursies zoo verdienstelijk gemaakt heeft, overleden is en den vorigen dag ter aarde besteld, bij welke begrafenis de Voorzitter „Niftarlake“ had vertegenwoordigd. Eenige oogenblikken van stilte worden gevraagd ter gedachtenis aan den overledene.

Dan wordt den maaltijd alle eer aangedaan, en geeft Dr. Jac. Zwarts reeds enkele bijzonderheden van hetgeen straks in Ouderkerk zal bezichtigd worden.

Het Portugeesch-Joodsche kerkhof te Ouderkerk.

De Portugeesche Joden hebben in 1602 een tijdelijke begraafplaats te Groet bij Schoorl verkregen, welks gebeenten later naar Ouderkerk zijn overgebracht. Deze begraafplaats te Ouderkerk a.d. Amstel werd gesticht in 1614 en wel op de

plaats waar voorheen het kasteel van de Heeren van Aemstel stond. Daar de Portugeesche Joodsche Gemeente meest uit aanzienlijke, adellijke geslachten bestond, is ook de Ouderkerksche begraafplaats een der belangrijkste Joodsche begraafplaatsen ter wereld. Zoo zijn de grafzerken in twee groepen te verdeelen; zij die belangrijk zijn door den persoon, die er begraven ligt, en zij die uit kunsthistorisch oogpunt van beteekenis zijn. Om de laatste groep is het ons thans te doen. De zware, dikke, meest marmeren zerken waren in den loop der eeuwen schier een halven meter onder de oppervlakte verzakt. Het blijft de onvergankelijke verdienste van David Henriques de Castro Mzn., dat hij zijn wetenschap, tijd en vooral ook een groot vermogen besteed heeft om een 10.000 zerken wederom boven te brengen en een honderdtal bijzondere op ramen van beheid metselwerk en omgeven door ijzeren banden te doen restaureeren. Als vrucht van zijn studie verscheen in 1883 het eerste deel van zijn „Keur van Grafsteenen” te Leiden; hij is er niet meer toe gekomen een tweede deel te bezorgen.

Voor de leden van „Niftarlake” zullen de zerken der oude Vechtbewoners bijzondere interesse hebben. Spreker wil op de marmeren zerken der Machado's wijzen, die op Vechtoever te Maarssen hebben gewoond, op de kostelijke zerk van de drie kindertjes van Benjamin Teixeira, Baron de Bornival, die op „Vijverhof” te Nieuwersluis woonde, op de sierlijke Rococo-letters en beeldhouwwerk van de zerk van Daniël Lopes Arias, die wij op Herteveld te Maarssen vinden.

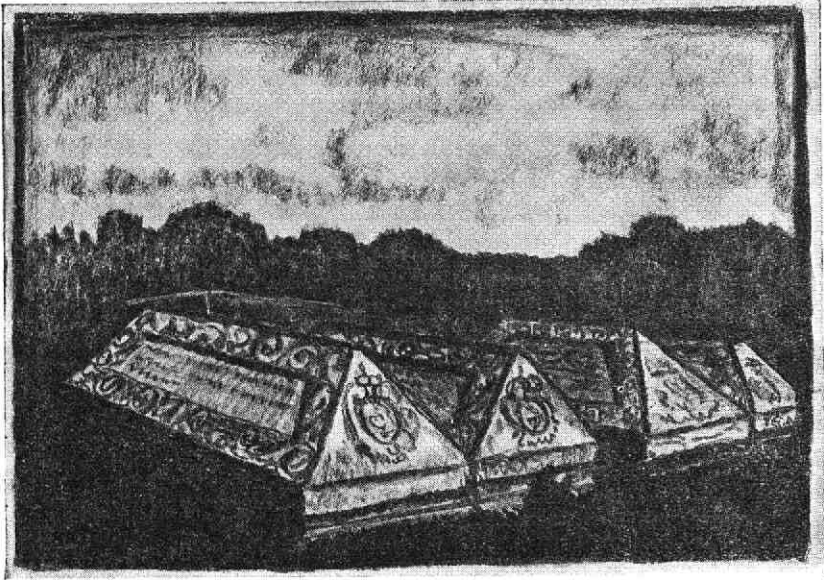
Uit kunsthistorisch oogpunt is een groepje monumenten bijzonder belangrijk, omdat Jacob van Ruysdael er zijn „Jodenkerkhof” uit gecombineerd heeft. De teekeningen zijn in het Teyler-museum, de schilderijen in de Dresdener Gemäldegallerie en in het Museum van Detroit (vergel. Jac. Zwarts: „Het motief van Jacob van Ruisdael's „Jodenkerkhof” in het Oudheidkundig Jaarboek 1929 p. 232 vlg.). Hiernaar zijn vier etsen van Blootelingh en Romeyn de Hooghe gemaakt; van de ceremoniën bij het begraven (dat per schuif geschiedde) heeft Benjamin Picard zeer nauwkeurige en aantrekkelijke voorstellingen in teekening en prent gemaakt.

Dichters en geleerden vinden wij hier terug, de kring van Rembrandt en Vondel, artsen van beteekenis, diplomaten,

grootkooplieden, die zich voor 's Lands welzijn groote verdiensten verworven hebben en rabbijnen van internationale vermaardheid. Daarbij zijn de naar boven gebrachte zerken door de veenlaag zóó goed geconserveerd, dat zij als nieuw schijnen en aldus een zeldzame en unieke gelegenheid bieden de sepulcrale kunst van de 17de eeuwsche, vaardige Amsterdamsche meesters in hun volle frischheid te bewonderen. Geslachtswapens en bijbelsche voorstellingen in kostbaar uitgevoerde omlijstingen, alles en relief, versieren de opschriften, die meestal in het Spaansch of Portugeesch gesteld zijn en aanvangen met de letters Sa = Sepultura = *graf* en eindigen met de letters S. A. G. D. G. = Sua Alma Goze da Gloria = *Zijn (of haar ziel) geniete de eeuwige gelukzaligheid*. De Portugeesch-Israëlietische begraafplaats behoort aldus tot de zeldzaamste bezienswaardigheden van ons land.

Na deze inleiding aan de koffietafel te Vinkeveen werd gereden naar Ouderkerk a.d. Amstel, waar het gezelschap door de lange lanen van het uitgestrekte kerkhof wandelde, naar het z.g. Rodeomentoshuis, het huis der ommegangen. Hier stelde Dr. Zwarts het gezelschap aan den heer D. I. Cardozo voor, lid van het college van Parnassiem, dat is het kerkbestuur der Portugeesch-Israëlietische Gemeente van Amsterdam, die de eigenaresse der Begraafplaats is.

Spr. bracht daarbij hulde aan voornoemd Kerkbestuur voor het keurige onderhoud van dit vermaarde cultuurbezit. De heer Cardozo zeide, dat het kerkbestuur dadelijk toen Dr. Zwarts dit vroeg, toestemming tot deze excursie heeft verleend en riep het gezelschap namens Parnassiem een hartelijk welkom toe. Onze voorouders hebben met vooruitzienden blik deze uitgestrekte terreinen gekocht, waarop zooveel beroemde mannen rusten. U zal voornamelijk de kunsthistorische zijde van het historische gedeelte interesseeren. De tijd is wel kort, doch spr. hoopt dat de bezoekers afzonderlijk nog eens terugkomen. De meeste opschriften zijn in het Spaansch en Portugeesch gesteld, een aanhankelijkheid aan het oude vaderland, waar onze voorouders acht eeuwen hebben gewoond. Doch al heeten wij officieel Portugeesche Gemeente, wij zijn met het Nederlandsche volk samengegroeid en voelen ons voor alles Nederlanders. De geschiedenis van deze begraafplaats getuigt van bijzondere welwillendheid en bescherming door de Ne-

Gebeeldhouwde zerken.

derlandsche Overheid, die de leden der Portugeesche Gemeente in volle genegenheid altijd trouw ter wille zijn geweest.

Hierna gaf de heer Cardozo de leiding aan Dr. Zwarts over.

De prachtige in marmer beeldhouwde zerken wekten de bewondering en belangstelling van het gezelschap, waarvoor men in groepjes bleef staan, terwijl zoowel de Heer Cardozo als de bewaarder, de Heer Vega, het gezelschap met toelichting assisteerden. Dr. Zwarts voerde langs de zerken van de Machado's, Teixeira de Mattos, den diplomaat Baron de Belmonte, Lopes Arias, naar de Ruysdaelgroep, waarvan dadelijk de tombe van Dr. Elia Montalto opviel, den lijfarts van Maria de Medicis, wiens lijk gebalsemd van Parijs naar hier vervoerd werd en de sarcophaag, van Opperrabbijn Uziël, afkomstig uit Marokko. Prismavormig zijn de graven van Athias uit Vondel's kring en de graven der Bueno's, Opperrabbijn Saul Levy Morteira, Opperrabbijn Menasseh ben Israël, zijn daarentegen bekend door de portretten van Rembrandt. Evenzeer zijn die van Daniël Levy de Barrios en zijn echtgenoot Abigaël de Pina, beiden door Rembrandt

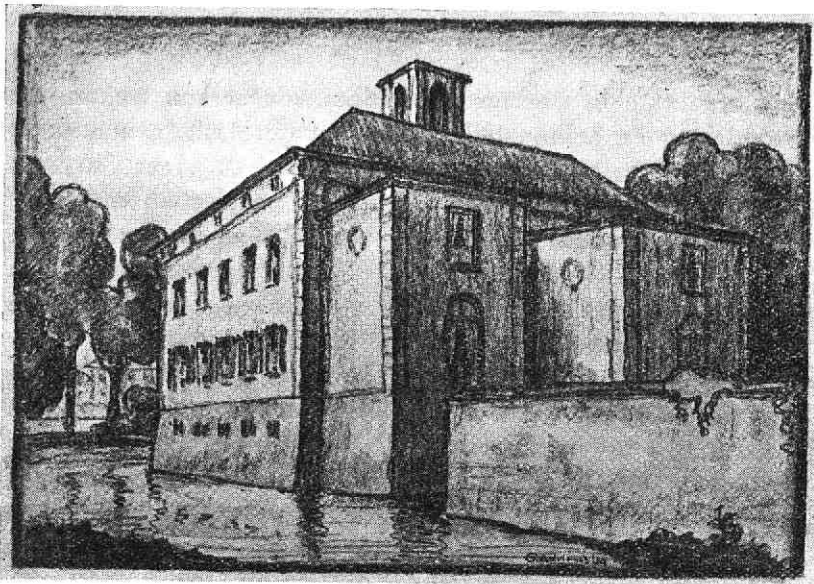
op zijn meesterwerk „Het Joodsche Bruidje” in het Rijks Museum vereeuwigd.

Nadat men nog even in de boomgroep terzijde de kostelijke zerken der Rotterdamsche de la Penha's (de Heeren van Labrador) had bezichtigd, sprak de Voorzitter Dr. Mr. J. W. Verburgt een dankwoord.

De Ridderhofstad Gunterstein.

Hoewel het bezoek aan de belangwekkende Portugeesch-Joodsche begraafplaats tot langer verblijf noopte, moest op den vastgestelden tijd afscheid worden genomen. Over Abcoude, Baambrugge, Loenersloot, Vreeland, Loosdrecht en Nieuwersluis, op welke route genoten werd van den aanblik op het Wijde Blick en de Loosdrechtsche plassen, werd Breukelen bereikt, waar de Ridderhofstad Gunterstein door den eigenaar, Jhr. Dr. L. H. Quarles van Ufford tot bezichtiging voor ons was opengesteld.

Het middeleeuwsche kasteel wordt reeds in 1300 in de geschiedenis vermeld en heeft in zijn bestaan drie perioden beleefd. De eerste begint met zijn stichting en eindigt in 1511,

De Ridderhofstad „Gunterstein”.

toen het door de Utrechtschen werd geslecht. Te allen tijde heeft het den naam Gunterstein gedragen, wat wil zeggen: stein of kasteel van Gunter, doelend op zijn stichter, wiens wapen, bestaande uit drie leliën van goud op een veld van keel, nog heden ten dage aan de Vechtzijde prijkt. In deze periode was het een sterk slot, voorzien van torens en schietgaten en gelijk in onze dagen, door grachten omgeven.

Het verwoeste kasteel werd door Gijsbert van Nyenrode herbouwd en bleef in stand tot het bekende oorlogsjaar 1672, toen het met vele lotgenooten van zijn luister beroofd werd door de Franschen, die het met buskruit lieten springen. In deze tweede periode is het ook het eigendom geweest van „Johan van Oldenbarnevelt, Ridder, Heer van Berkel en Roodenreys, Advokaat en Raadt van den Lande van Hollandt en Westvriesland", die het in 1611 kocht van Jhr. Carel de Brouxelles en het tot zijn dood in 1619 des zomers bewoonde. Toen had het reeds de rechten van een Ridderhofstad, welke in 1539 door de Staten van Utrecht waren erkend en op verzoek van Johan van Oldenbarnevelt in 1611 door hen werden bevestigd.

Aan het verblijf van dezen beroemden Staatsman herinnert Claas Bruin in zijn Speelreis langs de Vechtstroom, aldus:

„De Flonkerstar der Barnevelden
Die Martelaar van Staat, wiens lof
Geen tong ooit kan naar waarde melden
Was eertijds heer van deezen hof".

De laatste periode van Gunterstein vangt in 1681 aan, toen Vrouwe Magdalena Poulle, Weduwe van Adriaan Daems het in 1672 verwoeste huis liet herbouwen. De eerste steen werd gelegd door haar neef Pieter Poulle den eersten November 1680, toen hij drie jaar oud was.

Dit is het monumentale gebouw van thans, met zijn voorplein en oranjeriëen, omgeven door een breede gracht; alleen dient hierbij opgemerkt te worden, dat de witte bepleistering van het muurwerk is weggenomen en nu de baksteen in natuurlijke kleur prijkt.

Bovenstaande toelichting van het gebouw werd door den Voorzitter van Niftarlake aan een deel der excursisten gege-

ven in de Orangerie, waar ververschingen werden aangeboden, terwijl het andere deel het Huis bezichtigde onder leiding van den Heer D. J. M. Bianchi, die ons allen bij den ingang van het buiten had ontvangen namens ons Bestuurslid Jhr. Dr. L. H. Quarles van Ufford, die tot zijn leedwezen niet aanwezig kon zijn bij de ontvangst te zijnen huize.

Bij de bezichtiging van het interieur waren de aanwezige gobelins met afbeeldingen van Gunterstein een buitengewone attractie voor allen. Ook werd het schoorsteenstuk, dat een herinnering is aan Johan van Oldenbarneveldt met veel belangstelling in oogenschouw genomen. Het is een schildering op doek, waarschijnlijk vervaardigd door H. en C. Saftleven, vader en zoon. De allegorische voorstelling geeft het oude slot Gunterstein weer, zooals het was tijdens Johan van Oldenbarnevelt; een groote uil, het beeld der wijsheid, wordt verjaagd door roofvogels en kraaien, terwijl Prins Maurits, te paard, deze gebeurtenis komt bezien. De allegorie duidt op de gebeurtenis van 1619, toen de Raadpensionaris van zijn buitenverblijf werd verjaagd.

Het park is versierd met lommerrijk geboomte en uitgestrekte lanen. Merkwaardig is een beeldengroep, voorstellend de roof van Persephone door Pluto; zij wordt hem tot vrouw en alzoo koningin der onderwereld, waar zij telkens een halfjaar vertoeft, om de andere helft van het jaar op de aarde door te brengen. Het is een allegorische voorstelling van het plantenrijk, dat ieder jaar herleeft en wel goed op zijn plaats is in het zoo aantrekkelijk park.

Ten slotte werd eenigen tijd vertoeft bij de gedenknaald, opgericht door de stad Amsterdam, uit waardeering voor de groote verdiensten van Mr. Ferdinand van Collen, haar Burgemeester in de jaren 1727, 1731 en 1734, die 25 Januari 1680 gehuwd was met Maria de Bordes, eigenares van Gunterstein.

Het is op den heuvel bij deze gedenknaald, dat de Voorzitter hartelijke woorden spreekt namens de excursisten en zich wendend tot den Heer Bianchi, verzoekt, ons aller dank te brengen aan de familie Quarles van Ufford voor het openstellen van huis en hof, ter bezichtiging door onze leden, en voor de vriendelijke verrassing ons bereid.

Hieraan voegt de Heer J. D. Bastert, Penningmeester van Niftarlake, nog waardeerende woorden toe voor de Commissie

welke op zoo'n uitnemende wijze deze excursie heeft voorbereid en doen slagen.

Aan den uitgang van Gunterstein klinkt uit veler mond tot slot een vroolijk „Tot weerziens op de volgende excursie”!

We mogen dezen dag aanmerken als een der hoogtepunten in ons Genootschapsleven, waaraan we gehecht zijn, en die we niet gaarne meer zouden missen.

Kerkelijke Zegels van Nederduitsche Hervormde Gemeenten in Niftarlake

Slechts enkele Hervormde Gemeenten in Niftarlake gebruiken een kerkelijk zegel; de meeste niet. Het voeren van zulk een embleem is dan ook niet voorgeschreven, maar hangt louter af van de wil van het plaatselijk, kerkelijk bestuur. Zulk een zegel wordt gebruikt voor de bestempeling van de officieele stukken en dikwijls toegepast als cachet. Heeft de gemeente zulk een zegel, dan wordt het in den regel aangetroffen op de attestatie van lidmaatschap, welke afgegeven wordt bij het vertrek van een lid uit de Gemeente.

Dit artikel handelt alleen over de kerkelijke zegels van Hervormde Gemeenten; het is overbodig te zeggen, dat zij ook voorkomen van andere gezindten.

In alphabetische volgorde komt het eerst het zegel van Loenen aan de Vecht in beschouwing. Dit laat zien de opkomende zon en de maan in het laatste kwartier met het om-

schrift: Pulcra instar lunae. Cant. VI vs. 10, Schoon gelijk de maan. Hooglied 6 vs. 10. Het Latijnsche woord: lunae wordt uitgesproken: loenee en heeft dus de klanken van den plaatsnaam Loenen, welke hier in verband is gebracht met een bijbeltekst. In werkelijkheid is de plaatsnaam Loenen afgeleid van het woord „lo”, hetwelk beteekent: boschstreek. Maar een woordpeling, steunende op de Heilige Schrift, was bij de Kerk zeer gewild.

Zeer mooi is het kerkelijk zegel van Nieuw-Loosdrecht

uitgevoerd. Het bestaat uit drie figuren, voorstellende de waarheid, de godsvrucht en de standvastigheid en behoeft geen nadere verklaring; het spreekt voldoende voor zich zelf.

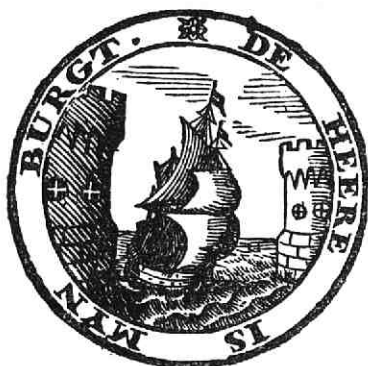
Maarssen komt nog al schraal voor den dag, In een een-

voudige, ovale omlijsting staat: 1 Cor. XIII : 13. De tekst is er niet bij uitgeschreven en noopt om dezen op te slaan, wat

ook zijn verdienste kan hebben, welke niet mag ontnomen worden.

Het decoratief van het kerkelijk zegel van Muiden bevat een onderwerp, hetwelk ontleend is aan den naam en de ligging dezer stad. De oudste naam van Muiden is: Amuda en

beteekent: mond der rivier, gelijk het gelegen is aan den mond der Vecht, die beschermd wordt door het bekende Slot. Het zegel geeft deze uitmonding weer met een zeilend schip, aan beide zijden met een burcht voorzien en draagt als overeenkomstig omschrift: „De Heere is mijn burgt”.

Van jongen datum is het kerkelijk zegel van Nigtevecht. Bij besluit van den Kerkeraad der Ned. Hervormde Gemeente is het den 9den September 1901 ingesteld. Het is ontleend aan

het sierlijk koperwerk in de kerk bij de voorlezersplaats, voorstellende twee ineengestrengelde slangen, welke een boog vormen, waarboven een duif is geplaatst, waaronder te lezen staat: Matth. 10 vs. 16. Ook hierbij is de tekst niet gevoegd, maar luidt: Zijt dan voorzichtig gelijk de slangen en oprecht gelijk de duiven. Deze boog dateert van het jaar 1670.

Bekend is het symbool, dat de Hervormde Gemeente te Utrecht op haar zegel heeft; de ark van Noach met de duif „en zie, een afgebroken olijfblad was in haren bek”; het zinnebeeld

van de Kerk, op de golven der wereld, brengende den vrede. Het omschrift luidt: Sigillum Ecclesiae Ultrajectinae; zegel van de Kerk van Utrecht.

De Waalsche Gemeente te Utrecht, die ook tot de Hervormde Kerk behoort, heeft als symbool „eene stad boven op

eenen berg liggende”, terwijl boven de wolken geschreven staat: „L’Eternel est là”.

Het omschrift: Als een lelie onder de doorn, dat voorkomt

op het zegel van Weesp, is ontleend aan Hooglied 2 vs. 2: „Gelijk eene lelie onder de doornen”. De lelie, het zinnebeeld

der Kerk, omgeven door puntige doornen — scherpe vijandschap — wordt menigvuldig als zoodanig toegepast. Behalve te Weesp voert de Hervormde Gemeente van Beverwijk, Koeverden, Nijmegen en Zwolle dit zegel, alsook de Waalsche Gemeente van Leiden.

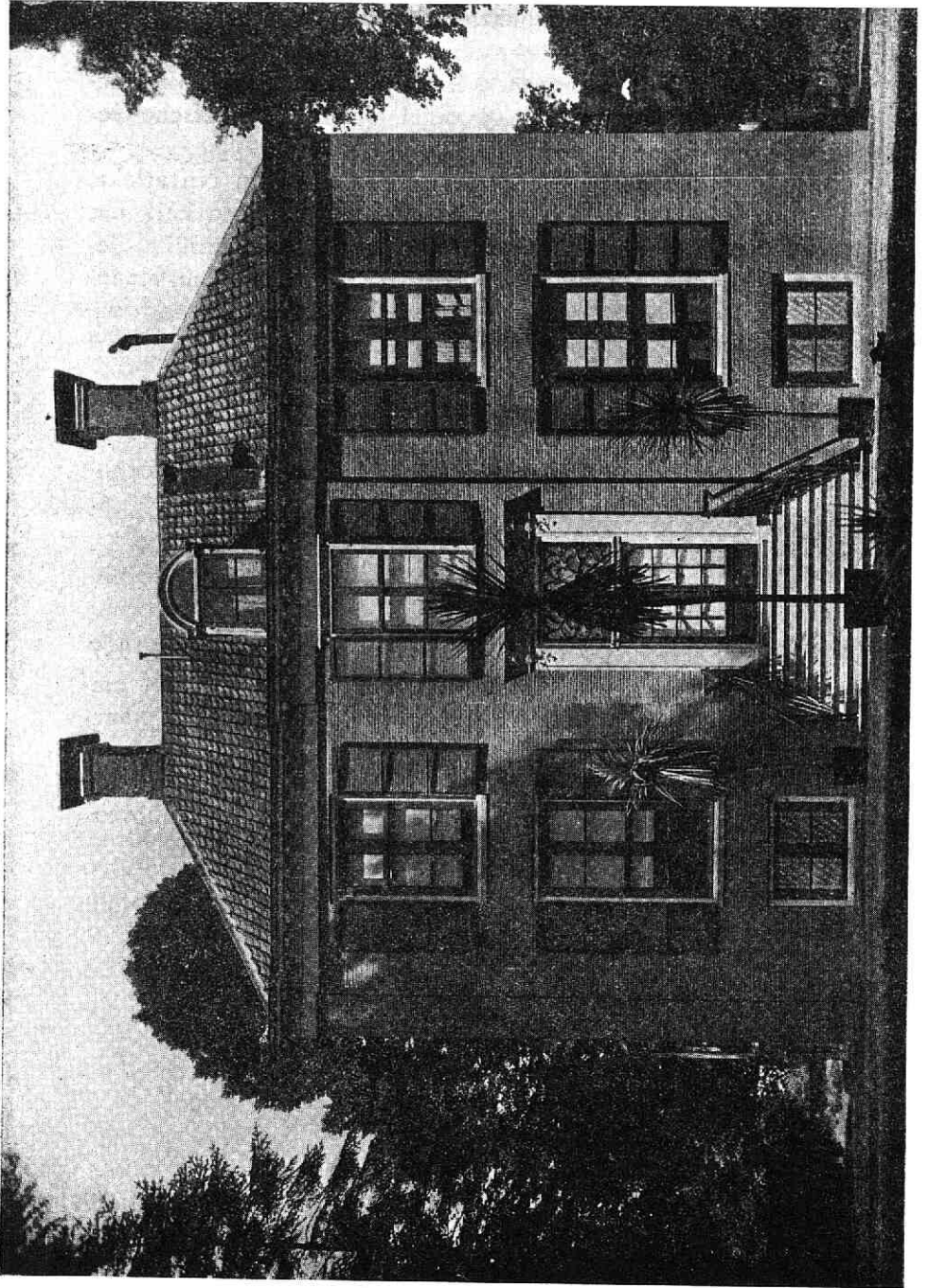
Zuilen is de laatste Hervormde Gemeente van Niflarlake, die haar stukken zegelt en in het bezit is van een kerkelijk zegel. Het herinnert aan het wapen van de burgerlijke Gemeente, zijnde een rood schild met drie zilveren zuilen, staande twee en een; zie hierover het belangrijke artikel van wij-

len onzen Secretaris J. G. Th. Grevenstuk, in Jaarboekje 1917, getiteld: De Gemeentewapens in de Vechtstreek. Het omschrift luidt: 1 Tim. 3 : 15: Een pilaar en vastigheid der waarheid. Het ziet op de genoemde zuilen en den plaatsnaam.

De Hervormde Gemeenten te Ter Aa, Abcoude, Baambrugge, Breukelen, Kockengen, Oud-Loosdrecht, Tienhoven, Vreeland en Westbroek bezitten geen kerkelijk zegel.

J. W. VERBURGT.

Vechtoever bij Maarssen

Bij de excursie van Niftarlake naar de Portugeesch-Joodsche Begraafplaats te Ouderkerk werden de grafmonumenten bezocht van geslachten, welke zich in de 17e eeuw in de Vechtstreek vooral te Maarssen en Maarseveen hadden gevestigd. Vele buitenplaatsen aldaar hebben een rol gespeeld in het Joodsche leven van dien tijd, en daaronder behoort het huis „Den Oever” of „Vechtoever” en „Endelhoeff”.

In het jaar 1694, op 8 Mei kocht Don Antonio Alvares Machado, de eigenaar van „Hogevecht” een huize, hofstede en erve „genaemt Den Oever met den boomgaert, thuyne, plantagie, tuynmanshuys en drie kampies land groot te samen omtrent vyff mergen”, gelegen aan de Vecht tot den Diependaalschen Dijk toe. De koper was een man van groote betekenis in zijn tijd, bijzonder bevriend met den Koning-Stadhouder Willem III, voor wiens leger hij te zorgen had, als „providor del Armada”. Een prachtige gebeeldhouwde marmere zerk, waarop de bijl (Machado) als wapen wordt voorgesteld, dekt zijn graf te Ouderkerk (1707). Na zijn dood werd Vechtoever verder bewoond door zijn zoon Jacob Hiskia. Hierbij zij verwezen naar de artikelen van Dr Jac. Zwarts „Portugeesche Joden te Maarssen en Maarseveen in de 17e eeuw” in het Jb. Niftarlake 1922, blz. 48 en „Uit het Verleden der Portugeesche Joden in de Vechtstreek” Jb. Niftarlake 1920, blz. 14. Op de oude kaart uit de 17e eeuw staat het aangegeven als „Oever”.

Op het einde van de 18e eeuw zien wij op Vechtoever als bewoners den Heer Gerardus Lambertus Dommer, gehuwd met Alida Beugel. De Heer Dommer had op 11 Juli 1797 het voorrecht verkregen om een eigen „huiskapel” te mogen hebben van Z.H. Paus Pius VII. Het historisch document wordt nog steeds in het parochiaal archief bewaard. Een grafsteen op het R.K. Kerkhof bewaart nog steeds de herinnering aan dit weldadig echtpaar, dat het buitengoed aan Maria Dom-

mer achterliet, die daar in 1790 geboren op 26 Maart 1840 overleed.

Mej. Dommer heeft op 18 April 1835 het buitengoed *Endelhoven* dat onmiddellijk aan Vechtoever grensde, aangekocht van den Heer Van Bronkhorst. In 1785 behoorde dit goed Endelhoven aan het R.K. Maagdenhuis te Amsterdam, waaraan het door Jacob van Naarden was geschonken. Het buitengoed werd bestemd voor eene stichting tot verpleging van zes oude vrouwen uit de parochie Maarssen, en als zoodanig leeft het nog voort in de Mariastichting op de Langegracht. Bij den verkoop op 2 September 1809 werd Endelhoven omschreven als „een extra-capitale, zeer plaisante en aangename gelegen hofstede, genaamd Endelhoven, bestaande in deszelfs royale, hechte, sterke en modern betimmerde heerenhuizinge, koetshuis en paardenstallungen, koepelkamer, bergloods, schuithuis en vischkaar, slingerbeken, slingerbosschen, grootsche Engelsche partijen en moestuin te samen in de ongelden bekend voor 2 morgen 200 roeden”. Van Mej. Dommer bleef een portret bewaard geschilderd door Corn. Cels, † Utrecht 1847. Het staat afgebeeld in het Jaarboekje van Niftarlake 1936, blz. 17.

Na overlijden van Mej. Dommer op 26 Maart 1840 kwam Vechtoever aan haar neef P. van Cranenburch, die uit Amsterdam afkomstig nu het huis betrok. Hij was gehuwd met Christina M. J. Kock, wier familie vermoedelijk volgens een grafschrift op het R.K. Kerkhof in 1846 het huis Goudesteyn bewoonde.

Een monumentje op het graf der familie Cranenburch geeft het volgende opschrift te lezen:

Bid voor de Ziel van Zal.
Den WelEd. Gestr. Heer
Pieter van Cranenburch
Rid. Com. der Orde v. d. H. Gregor. de G.
overleden 12 Jan, 1858
op Vechtoever
te Maarseveen oud 65 J en 6 M.
Hij deed de wet groot achten en
verheffen, gaf den leviet den
vreemdelling en der weduwe

Zijne huisvrouw Christina Mar. Jac.
 Koch, overl. op Vechtoever
 den 25 Oct. 1860, oud bijna
 60 jaar en begraven den 31 Oct.
 R. I. P.

Tijdens het verblijf van den Heer Cranenburgh schijnt het buitengoed Vechtoever er niet zoo rooskleurig te hebben uitgezien. Van der Aa vermeldt in 1848: „Deze buitenplaats is geheel vervallen, door slooping van het huis en bouwing van een ander, op een ander gedeelte van denzelfden grond en is thans genaamd Heuvelsoord, welke, met de daartoe behoorende gronden en land, eene oppervlakte beslaat van 6 bund. 63 v. r. 53 v. ell.” (Aardr. Wdb.). Het hedendaagsche Vechtoever moge in zijn geheel uiterlijk een bouwwerk zijn uit het midden der 19de eeuw, inwendig vinden wij nog voor het grootste gedeelte het 18e eeuwse landhuis terug in het oude interieur. Zelfs de ingang met zijn bovenlicht in Lodewijk XV-stijl heeft alles, wat de tijd van 1750 tot 1775 aan zuivere ornamentiek wist te geven, n.l. de karakteristieke verwerking van het Schelpornament tusschen ranken en krullen in een ongeregeld lijnenspel. Dezelfde gracieuze versiering vinden wij terug in de behandeling van de eiken deurpaneelen, de marmeren lavabo-fontein, de consoles van een hoekkast, en het stucco-werk aan het plafond, waar het lijstwerk in zacht slingerend relief of het schelpvormig blad- en rankwerk de vormen uit den Rococo-tijd weergeven. Overigens is het huis met zijn uitbouw naar de Vechtzijde in denzelfden staat gebleven, zooals het zich in het midden der 19e eeuw vertoonde. Aan de zijde van den hoofdingang heeft het uiterlijk eenige verandering ondergaan. Op Vechtoever trekt vooral onze aandacht de fraai bewerkte theekoepel, welke op eenigen afstand van het huis aan de Vechtzijde is gelegen. Het is een zeszijdig in neo-classieken stijl opgetrokken gebouwtje op sierlijke kolommen rustend, dat boven de vensters aan alle zijden allegorisch-mythologische figuren in beeldhouwwerk laat zien. Aan den Diependaalschen Dijk is de inrijpoort „met witte beelden”, personen uit den classieken tijd voorstellend versierd, terwijl aan de Vechtzijde de toegang met een goed bewerkte 18e eeuwse hek is afgesloten.

Gescheiden door een gracht en lindelaan ligt onmiddellijk naast Vechtoever naar de zijde van Maarssen een wit huis met ronde boogramen. Dit is een overblijfsel van het oude bovengenoemde Endelhoven.

Dit landgoed werd door Mej. Dommer bestemd tot stichting voor verpleging van oude vrouwen, en werd op 23 November 1835 door den Aartspriester G. A. Vermeulen uit Amersfoort ingezegend. Spoedig werd er een Bewaar- en naaischool geopend. Op 1 Augustus 1843 kwamen de Zusters van O. L. Vr. uit Amersfoort zich op Endelhoven vestigen. In November 1847 werd er de Kapel ingewijd en in 1857 begonnen de Zusters kostleerlingen te houden. Het aantal leerlingen was niet groot, en op 12 October 1869 werd het pensionaat opgeheven en eene leerschool voor meisjes der parochie geopend onder leiding van de Eerw. Zr. Calasance. Deze school die in September 1870 reeds 72 leerlingen telde, bleef tot 1883 op Endelhoven gevestigd en werd in dat jaar naar „Hoornoord" aan de Langegracht overgeplaatst. Het buitengoed „Endelhoven", dat sinds 1835 als religieus gesticht had dienst gedaan, werd met gronden, tuin en boomgaard bij publieke veiling voor f 10.540 verkocht. Het leeft nog bij vele katholieken dankbaar voort in herinnering, vooral bij de ouderen, die er in hunne jeugd het onderwijs hebben genoten. Thans is het een tuinderij.

Na den dood van Heer van Cranenburch zien wij andere bewoners Vechtoever betrekken n.l. de navolgende families:

- 1863. C. A. E. van den Honert.
- 1867. C. J. van der Schalk.
- 1870. M. W. Rijnbende.
- 1884. Mr. F. Th. Pahud de Mortanges.
- 1890. J. H. Klütgen.

1898. G. K. S. van Walree, die deze buitenplaats heeft gelegateerd aan de Noord-Holl. Vereeniging „Het Witte Kruis", en deze stichting heeft bestemd voor korter of langer verblijf van rustbehoevende of herstellende verpleegsters en andere dames van alle gezindten. Zoo heeft dit oude maar nog niet verouderde landhuis een ideëele en nuttige bestemming herkrepen als herstellingsoord, waar reeds velen in de 25 jaren van zijn bestaan de gezondheid en levenskracht hebben teruggevonden.

Er bevindt zich een litho „Vechtoever” nabij Maarssen in „Gezichten aan de Rivier de Vecht”..... door P. J. Lutgers (1836). Aan het uiterlijk is sindsdien weinig veranderd. Dan wordt het huis nog aangegeven als „Den Oever” op eene kopergravure „Het Regthuys van Maarseveen” uit de Zegepralende Vecht (1719). Plattegronden van het landgoed bevinden zich op het Rijksarchief te Utrecht „Een gedeelte van de heerlyckheit van Maarseveen” uit de jaren 1660 en c. 1690, waar het als „d’ Oever” voorkomt.

De foto danken wij aan de Zr. Directrice van „Vechtoever”, die ons welwillend alle inlichtingen verschafte, waarvoor wij hier gaarne onze erkentelijkheid betuigen.

A. E. RIENTJES.

De Vechtplassen ook gezien in West-Nederlandsch verband.

Causerie, uitgesproken te Utrecht, in de tweede algemeene vergadering van de Commissie voor de Vecht en het Oostelijk en Westelijk Plassengebied.

Volgens de statuten van de Stichting is de taak van onze Commissie in hoofdzaak tweeledig. Wij willen opkomen voor de *cultureele* en voor de *natuurlijke* schoonheid van onze streek. Het is het bewaren van het natuurschoon, waaraan de vergadering ditmaal in hoofdzaak is gewijd, omdat hiervoor, in deze verlichte tijden, 't allen kant gevaren dreigen — erger, omdat de aanranding dier schoonheid en rijkdom op vele plaatsen reeds werkelijkheid is geworden.

Als wij voor onze streek over natuurschoon spreken, dan denken wij in de eerste plaats aan onze prachtige plassen-gebieden. Het is daarover dat ik iets wil zeggen.

Wanneer gesproken wordt over de Vechtplassen, dan zeggen de meeste menschen: „ja mooi zijn die Loosdrechtsche Plassen”. Maar, al vormt Loosdrecht het centrum en 't meest bezochte deel van de Vechtplassen, er zijn er veel meer en — er is een groote verscheidenheid. Ik wil al onze plassen beoosten en bewesten de Vecht hier de revue laten passeeren en wil daarbij trachten er een beknopte karakteristiek van te geven en direct wil ik erbij noemen, welke aanvallen er op worden gepleegd of welke gevaren er dreigen.

Mag ik eerst die gevaren noemen: Zij zijn vooral *drooglegging* of *storting van stadsvuil*, die beide een algeheele vernietiging beteekenen. Een ander gevaar is het *zandzuigen*, dat sterk ingrijpt in het karakter van de plassen. Ontluistering door het onoordeelkundig *bouwen van zomerhuisjes* wil ik verder noemen en het aanleggen van *wegen en kunstwerken* zonder voldoende overleg en gevoel. Ook de *watersport* vormt op zich

zelf een gevaar voor den natuurrijkdom van onze plassen.

En zoo kom ik er vanzelf toe, er op te wijzen, dat de waarde van onze plassen ook verschillend is. Daar zijn plassen, die waard zijn een *natuurreservaat* te worden, gebieden, waar elk menschelijk ingrijpen, elke uitoefening van menschelijk vermaak, een misdaad zou zijn. Andere zijn voor *recreatie-doel-einden* zoozeer geschikt en gewild, dat de verarming van de natuur, die van een intensief uitgeoefende watersport het gevolg is, op den koop toe genomen moet worden. Maar ook zijn er plassen, die geen bijzonderen natuurrijkdom opleveren en die niet bij uitstek voor het beoefenen van watersport geschikt zijn, maar die uit een oogpunt van *landschappelijke schoonheid* van waarde moeten worden geacht. In de meeste gevallen gaat de eene eigenschap met de andere hand in hand.

Het is misschien goed er op te wijzen, dat onze plassen door menschenhand zijn gemaakt. Ze zijn ontstaan door uitvenen voor het maken van turf. Maar al zijn ze dus van cultureele oorsprong, wij mogen ze toch als echte natuurgebieden beschouwen, want de natuur, de wind en de waterbeweging, de veelal weelderige begroeiing en de bevolking met een rijke vogelschaar hebben het karakter geheel gewijzigd. Een nieuwe veenderij, met zijn regelmatige onbegroeide legakkers, geeft een heel ander beeld, dan onze plassen. Doordat men het vroeger meestal niet zoo nauw heeft genomen met de voorschriften, met het laten staan van legakkers, de strooken land, die niet afgegraven mogen worden, met het uitsparen van zogenoemde voorlanden langs de wegen en andere oevers, is het mogelijk geworden, dat onze plassen zijn ontstaan, geholpen door wind en water.

Maar ik wil U nu een overzicht geven van onze Vechtplassen. Omdat we toch in Utrecht zijn zal ik mijn beschrijving van dezen kant beginnen.

De eerste belangrijke plassen, die wij uit het Zuiden komende, vinden, zijn de *Maarsseveensche Plassen*, gelegen beoosten Maarssen. Het zijn vijf oude veenderijen, waar nog sporadisch geveend wordt. Zij vormen een uitgebreid gebied van plassen vol met mooi begroeide legakkers. Gedeeltelijk is het water ook zeer sterk begroeid. Vooral de twee westelijke polders zijn bijzonder aantrekkelijk, in de drie Oostelijke is meer

ontgonnen land: graslandjes met wat geiten, aardappellandjes, ook wat tuinerij. Het geheel vormt een zeer typisch oud veenderij-gebied met een even typisch dorp: Maarsseveen. De wegen door dit gebied zijn smal, toch kan men vandaar genieten van een bijzonder landschapschoon, terwijl de plassen grootendeels een waardevol natuurgebied vormen met een vrij rijke planten- en vogelwereld. Er bestaat een oud droogmakings-plan, dat betrekkelijk kort geleden is opgerakeld, maar dat naar ik meen en hoop weer van de baan is.

Bewesten en bezuiden de *Bethune Polder*, een in 1880 drooggelegde veenderij benoorden Maarsseveen gelegen, ligt een afwisselend landschap, met enkele oude mooi begroeide kleine veenderijen.

Beoosten de Bethune vinden wij twee plassencomplexen, de *plassen onder Westbroek* en de *Tienhovensche Plassen*. Terwijl eerstgenoemde zeer verscholen liggen en grootendeels zijn volgegroeid, terwijl er nog al wat grasland tusschen ligt, kan Tienhoven bogen op een mooi stel gave veenplassen, vol met prachtig begroeide legakkers. Doordat deze plassen doorsneden worden door een kade, waaraan een juweel van een standaardmolen staat, en de dijk van het Tienhovensch kanaal er langs loopt, kan men zich gemakkelijk overtuigen van hun groote landschappelijke schoonheid. Wanneer men van het Gooi uit de prachtige wandeling maakt langs het Tienhovensch Kanaal kan men o.a. daarvan genieten. Beide plassencomplexen worden evenwel gelijkelijk met drooglegging bedreigd als onderdeel van een ruilverkavelingsplan voor de streek gelegen tusschen het Tienhovensch kanaal, de dorpen Tienhoven, Oud-Maarsseveen, Westbroek, Achttienhoven en de weg Maartensdijk-Hollandsche Rading, een plan ook opgenomen in het beruchte rapport Westhoff.

Voor al de drooglegging van de Tienhovensche Plassen zou zeer jammer zijn, maar ook kleinere veenplassen in dit gebied, die in het Noordelijk deel verspreid liggen, en die dikwijls echte paradijsjes vormen, zullen bij de ruilverkaveling wel verloren gaan. Onze Commissie heeft de betreffende autoriteiten op het belang van de Tienhovensche Plassen gewezen. Het is overigens te hopen, dat bij deze ruilverkaveling aan het karakter der dorpen geen geweld zal worden aangedaan en dat aan de landschapsarchitectuur de zoo hoog noo-

dige zorg zal worden besteed. Misschien is het dan mogelijk ook eenige kleinere veenplassen te behouden, ter wille van het landschapsbeeld.

Ik kom nu aan de meest bekende Vechtplassen en wel de *Loosdrechtsche Plassen*. Het zijn er vijf, die van het Noorden af genummerd zijn. Op verschillende plaatsen is de afscheiding verdwenen, terwijl de plassen allen ruime open verbindingen hebben. De twee Zuidelijke liggen grootendeels in de Gemeente Breukelen St. Pieter, de rest is Gemeente Loosdrecht. Deze plassen zijn geheel ingenomen voor recreatiedoeleinden: watersport viert er hoogtij, talrijke zweminrichtingen profiteeren van het kostelijke water en velen hebben hun zomerhuisjes hier gebouwd. Bovendien vormen de plassen een belangrijk reservoir voor de Amsterdamsche watervoorziening, waardoor zij zich gelukkig kunnen verheugen in een groote veiligheid tegen aanrandingen. In de 25 jaren, die ik geregeld op deze plassen heb gevaren, heeft zich een geweldige wijziging voltrokken. Het natuurleven is hier ten offer gevallen aan de sport, behalve in het meest Oostelijke deel, dat vrijwel geheel dichtgegroeid is met riet, krabbescheren en wat dies meer zij, zoodat het onbevaarbaar is. Daar zwerft de kiekendief nog en laat de roerdomp zich hooren.

Volgens het uitbreidingsplan is juist door dit gedeelte een weg geprojecteerd, bestemd voor bebouwing. Maar het tot stand komen daarvan zal nog wel even duren, wanneer niet een zeer kapitaalkrchtig lichaam dit ter hand neemt. Overigens heeft dit uitbreidingsplan van het Loosdrechtsche deel der plassen een heilzame uitwerking wat de bebouwing betreft. Dit plan vormt de kroon op het werk van den Burgemeester van Loosdrecht, die heeft weten te voorkomen, dat de heele plas volgebouwd zou worden. Wij moeten hem en het gemeentebestuur daarvoor dankbaar zijn. Dat toch zoo'n uitbreidingsplan niet feilloos werkt wordt duidelijk getoond in het Nieuw Loosdrechtsche deel, de z.g. Boomhoek, waar de zomerhuisjes — meerendeels voorbeelden van architectuur — op veel te regelmatige afstanden verreezen zijn. Ik geloof, dat met een meer groepsgewijze plaatsing, afgewisseld door enkel open stukken een veel mooier resultaat was bereikt. Ook het star volhouden aan voorgevel-rooilijnen lijdt in een dergelijk land-

schap tot een hinderlijke rijvorming, een soort open lintbebouwing.

Edoch heilig Loosdrecht vergeleken bij het Breukelensche deel der plassen, waar jarenlang gebouwd is zonder de noodige ordening. Het gevolg is, dat niet alleen veel leelijks en storends is verzezen, maar dat bijv. in een deel der plassen zoo'n dichte bebouwing is gekomen, dat de Wetering, die er langs loopt, bij de zeilers de „Kalverstraat" wordt genoemd. Zoo is ook de *Kievietsbuurt*, een prachtig gedeelte, bewesten de 4e en 5e plas, vol met mooi begroeide legakkers, met prachtige doorzichten, grootendeels bedorven door de alom verspreide zomerhuisjes. Was hier tijdig regelend opgetreden: door slechts bepaalde gedeelten voor den bouw van huisjes aan te wijzen, dan was veel moois behouden gebleven.

Mogen Gemeenten, die nog niet zóó in trek zijn en die dus gelegenheid hebben tijdig regelingen te maken — ik noem Kortenhoeve, Vreeland, Vinkeveen — hieruit een leer trekken.

Tot het complex der Loosdrechtsche Plassen behoort de *Breukelerveensche Plas*, Zuid Oostelijk ervan gelegen, die er verschillende open verbindingen mee heeft. Ook deze plas moet tot dit groote recreatie-gebied gerekend worden. Zowel langs de Boomhoek als in Breukelerveen worden hoe langer hoe meer zomerhuizen gebouwd. Het is een ruime open plas, naar het Oosten toe ondieper wordend en overgaand in mooi moerasland.

Benoorden Oud-Loosdrecht ligt de *Vuntes*, een betrekkelijk kleine plas, maar die toch meer en meer voor watersport wordt gebruikt, ook al omdat er door de Heul een open verbinding met de eerste Loosdrechtsche Plas is.

Naar het Oosten loopen alle plassen, die in het Loosdrechtsche liggen, uit in moerassen, die overgaan in weiland, dat nog vol zit met oude yeengaten, die dikwijls volgegroeid zijn met riet en struikgewas, waardoor ze echte vogelboschjes vormen. Het is een rijk en afwisselend landschap.

Oók in de Gemeente Loosdrecht ligt de *Loenerveensche plas*, een prachtige open vlakte met in het Westen de begroei-de Vechoevers en Loenen als een kostelijke achtergrond. Deze plas staat alleen door een duiker in verbinding met de Loosdrechtsche plassen en vormt het reinwater-bekken voor de Amsterdamsche waterleiding. Watersport mag er niet worden

uitgeoeffend, terwijl bebouwing niet wordt toegelaten. Het is dus een blanke plas, die ongerept blijft en die veel bijdraagt tot de schoonheid van het landschap. De Bloklaan, die hier langs loopt, was vroeger een van de allermooiste wegen van ons land. De Provinciale Waterstaat heeft er evenwel een breeden rechten weg van gemaakt met als toppunt van ellende aan weerszijden ligusterheggen, een beplanting, die met de omgeving bepaald vloekt. Daardoor is veel aan de bekoring van dezen weg, geheel onnoodig, ontnomen.

Benoorden langs Vuntus en Loenerveen, loopt een kade, die eerst Rade heet, verder Westelijk Alambertskade, die niet alleen de grens vormt tusschen Utrecht en Noord Holland, maar die gelegenheid geeft voor een prachtige wandeling. Daar zit het nog vol weide-vogels en kan men de kiekendieven over het rietland zien zweven. De Alambertskade kan men trouwens ook fietsen.

De Gemeente Kortenhoef, waaraan wij nu komen, is bijzonder rijk aan prachtige plassen en laagveengebieden. Begrensd door de Alambertskade, den Vechoever en de Kortenhoefsche Zuwe ligt de prachtige plas, die den passenden naam *Wijde Blik* draagt. Het is een groote vlakte met enkele mooi begroeide eilanden en aan den Oostkant en in de Noordwesthoek mooi moerasgebied. In deze plas wordt door de firma Blankevoort sedert eenige jaren een zandwinningsbedrijf uitgeoeffend. De bodem zal op groote diepte, naar men zegt zelfs 30 Meter, worden uitgezogen. Hierdoor gaat weliswaar eenig natuurschoon verloren, maar het behoud van deze plas komt er vrijwel door vast te staan. Op zich zelf is het natuurlijk ook belangwekkend af te wachten, welke gevolgen dit menschelijke ingrijpen in de natuur zal hebben. De Wijde Blik zal zeker meer en meer voor watersportdoeleinden worden gebruikt. De open verbinding met het Nieuwe Kanaal van de Vecht naar Hilversum en de uitstekende nieuwe weg van Hilversum naar Vreeland en — wanneer de brug over de Vecht gebouwd is en de weg door Vinkenveen is uitgevoerd, verder Westwaarts — zullen zeker medewerken om deze plas voor recreatie-doeleinden te bestemmen. Het is hier dan ook zaak voor de overheid tijdig maatregelen te nemen om vooral de bebouwing in goede banen te leiden. Het maken van een uitbreidingsplan, waarbij er voor gezorgd wordt, dat niet

maar overal gebouwd kan worden en dat er goed gebouwd zal worden is hier noodzakelijk.

Benoorden de Zuwe en het Kanaal ligt de *Kortenhoefsche polder Westzijde*, een groot complex plassen, veengaten, begroeide legakkers, riet en ruigt, een waar laagveen-paradijs, vooral ook uit ornitologisch oogpunt. Door het nieuwe kanaal is dit gebied tegenwoordig veel gemakkelijker bereikbaar voor watertoeristen dan weleer. Overigens moet hierbij worden opgemerkt, dat dit kanaal op zich zelf geenszins ontsierend werkt, het tegendeel is zelfs waar. In den uitersten Westhoek van dit gebied staan twee mooie watermolens, die door de goede zorgen van de Stichting „Curtevenne" behouden zijn gebleven. In het Noordelijk deel is een stortplaats van Hilversumsch huisvuil, een afschrikwekkend voorbeeld voor deze wijze van vuilverwijdering.

Oostelijk van het langgestrekte dorp Kortenhoef en benoorden de Rade ligt de *Kortenhoefsche polder Oostzijde*, die doorsneden wordt door het Nieuwe Kanaal met den nieuwen Provincialen weg erlangs. Wanneer ik dezen weg rijd en dat doe ik graag, want het is een weg, die door een prachtig landschap gaat, een weg, die bovendien goed verzorgd is en uitstekend beplant, zooals dat met vele nieuwe wegen in Noord Holland het geval is — ik zei, wanneer ik dezen weg rijd, zie ik dikwijls een of meer kiekendieven boven dit gebied marodeeren. Dit is een wild en door de vele veengaten, rietlanden, boschjes en plassen onbegaanbaar terrein, waar slechts een enkel voetpad doorloopt. Voor het Zuidelijk gedeelte, het z.g. Hol is een uitbreidingsplan ontworpen voor bebouwing met buitenhuizen, een complex, dat een landelijk karakter zou moeten hebben, zoo zelfs, dat vele wegen niet voor auto's toegankelijk zullen zijn, terwijl zooveel mogelijk van het water gebruik is gemaakt.

Wij vinden de geheele polder Kortenhoef genoemd in het rapport Westhoff met de woorden: „Het in cultuur brengen van polder, kosten onbekend". Een plan dus, dat kennelijk nog in wijde zakken zit, maar dat een bedreiging vormt voor een prachtig rijk natuurgebied.

Verder Noordwaarts vinden we nog een kleine haast geheel met riet volgegroeide polder, de *Korremof*, waarschijnlijk een broedplaats van wouwaapjes.

Wij komen nu aan een der allermooiste gedeelten, n.l. het Ankeveensche. Het Zuidelijk deel heet de *Stichtsch Ankeveensche polder*, het Noordelijke de *Hollandsch Ankeveensche polder*. Ze zijn gescheiden door de Dammerkade, die verder Westelijk Kees Jan Toonekade heet. Min of meer in Noord Zuid richting loopt de Heerenweg er door, waaraan het dorp Ankeveen gebouwd is. De plassen Oostelijk van deze Heerenweg zijn sterk dichtgegroeid en gedeeltelijk in cultuur gebracht. In het Noordelijke deel hiervan aan den Provinciaal weg langs de Loodijk (dikwijls foutief Zandpad genoemd), is Bussum een vuilstortingsbedrijf begonnen. Het is in hooge mate te betreuren dat het Provinciaal Bestuur meende hiervoor een ontheffing van de Plassenverordening te moeten verleenen. Niet, dat dit gedeelte op zich zelf het belangrijkste is, integendeel, maar als begrenzing van de Ankeveensche Plassen is het wel zeer belangrijk en als wij hooren welk oordeel de Commissie Wevers over dit bedrijf geeft, hoeft hier weinig aan te worden toegevoegd. Hoort slechts:

„Naar aanleiding van Uw schrijven wil onze Commissie U in de eerste plaats mededeelen, dat zij Uwe meening omtrent de Natuur-historische waarde van het met vuilstorting bedreigde rietland te Ankeveen, geheel deelt. Ook onze Commissie meent, dat alle plassen en rietlanden rondom de Horstermeer niet alleen vanuit een landschappelijk, doch vooral ook van uit een wetenschappelijk oogpunt van het grootste belang zijn. Elke aantasting van dit prachtige gebied, ook al betreft het een relatief klein randgedeelte, moet o.i. voorkomen worden.

Onze Commissie weet bij ondervinding, dat door storting van stadsvuil in rietland niet alleen het landschap aesthetisch geschaad wordt, doch dat ook vele voor dit land typische vertegenwoordigers van flora en fauna uit de omgeving van de vuilstortingsplaats verdwijnen, omdat het water niet alleen in de buurt van de vuilstorting, doch ook op betrekkelijk verre afstand hiervan geheel van aard en samenstelling verandert”.

Ondanks een krachtig verweer van de Gemeente Weesperkarspel, waarin dit gedeelte gelegen is, ondanks ook de pogingen van onze Commissie, is hier het Ankeveensche Plassengebied aangetast. Men vraagt zich wel verwonderd af hoe het mogelijk is, dat de Vereeniging het Noord Hollandsch

Landschap hier niet op de bres is gesprongen. Nu is de verwachting geuit, dat Bussum hier een soort model-bedrijf zou maken. De monsterachtige loods van gegalvaniseerd gegolfd ijzer, die men begonnen is op te richten vlak aan den mooien Provincialen weg, doet evenwel weinig goeds verwachten.

Dat het Provinciaal Bestuur hier de Plassenverordening, die volgens haar eigen titel dient „*ter bescherming van het waterlandschap in de Provincie Noord Holland, als natuurgebied en ontspanningsoord*”, buiten werking heeft meenen te kunnen stellen, stemt wel tot nadenken als men weet, dat de Gemeente Hilversum in het verder zuidelijk gelegen deel, dat dus tot Stichtsch Ankeveen behoort, een groot complex in eigendom heeft met de kennelijke bedoeling dit ook t.z.t. voor vuilstorting te bestemmen. We kunnen slechts hopen, dat het Provinciaal Bestuur dan van de dwalingen zijns weegs in dit opzicht teruggekomen zal zijn.

Het eigenlijke *Stichtsche Ankeveen* is zoowel voor de landschappelijke schoonheid, als in biologisch opzicht van de hoogste waard. In het Westen is het sterk begroeid zelfs met vrij hoog opgaand hout, terwijl verder naar het Oosten meer water komt. In het Noordelijk deel ligt een ruime plas.

Hollandsch Ankeveen is niet minder mooi en belangrijk. Het Zuidelijke deel heeft veel water, naar het Noorden toe ligt meer land. De vogelwereld is zeer rijk: purperreigers, wouwaapjes, zwarte sterns, aalscholvers kunnen er geregeld worden aangetroffen. In *Hollandsch Ankeveen* is ook een kokmeeuwen-kolonie.

Westelijk van Ankeveen liggen de *Blijkpolder* en de *Spiegel-polder*, die er waardig bij aansluiten. Helaas heeft sedert enkele jaren de Ballast Maatschappij in den Spiegel-polder een zandwinningsbedrijf gevestigd. Ook hiervoor was een ontheffing van de Plassenverordening noodig. Dat deze gegeven is, is wel zeer jammerlijk. Vermoedelijk dank zij een actie, die indertijd gevoerd werd naar aanleiding van de zandzuigerij in de Wijde Blik, werd in deze verordening een bepaling opgenomen luidende: „*Eveneens is het, in het belang van de bescherming van het Natuurschoon, verboden den bodem van de in artikel 1 genoemde wateren te verlagen*”.

Onze actie was er juist van uitgegaan om te voorkomen, dat een zandwinningsbedrijf zou worden gevestigd in een der

meer begroeide veenplassen, waarbij in het bijzonder aan Ankeveen en omgeving was gedacht. En ziet, reeds enkele jaren later was het zoover. Daarbij komt nog, dat terwijl in de Wijde Blik het zand direct in de bakken, waarmee het vervoerd wordt, gespoten wordt, dit in den Spiegelpolder niet mogelijk is. Wel heeft men den Vechtdijk tijdelijk mogen doorgraven om de zandzuiger door te laten, maar het bouwen van een sluis werd eerst niet toegestaan. Het zand wordt nu droog getransporteerd, wat meebrengt dat midden in den polder een enorme voorraadberg van zand is verrezen, terwijl de vervoerinrichtingen ook allerminst tot verfraaiing van het landschap medewerken. Sedert kort is met het bouwen van een sluis een aanvang gemaakt.

Niet onvermeld wil ik laten, dat men in het Ankeveensche een prachtige wandeling kan maken. Van het Noordeinde van 's-Graveland loopt het Ankeveensche pad, dat zich voortzet in de reeds genoemde Dammer- en Kees Jan Toone-kade, die bij Hinderdam aan de Vecht komt. Langs de Nieuwe Vecht kan men dan naar Nederhorst den Berg loopen en vandaar het Bergsche pad, dat ook een fietspad is, terug naar Ankeveen. Men komt dan langs de mooie Stichtsche Ankeveensche molen, die thans ook veilig is: in handen van „Curtevenne". Wanneer men de leelijke lintbebouwing van Nederhorst den Berg wil misloopen, kan men ook de Oude Gooch tusschen Stichtsche Ankeveen en den Spiegelpolder gaan. Dit is een van de mooiste wandelingen, die ik in ons land ken.

Haast geheel omsloten door de Kortenhoefsche en Ankeveensche Veenplassen ligt de *Horstermeerpolder*, die in 1882 werd drooggelegd: een afschrikwekkend voorbeeld. Waar vroeger de lepelaars een groote kolonie hadden, is nu een leelijke polder gekomen, die allerminst welvarend is. Een polder, die volgens het rapport Westhoff her-ontginning van noode heeft, waaraan groote sommen besteed zullen moeten worden. Een polder, waar voor enkele weken, volgens een krantenbericht, de polderlasten van f 42.— op f 45.— per bunder zijn gebracht, op aanwijzing van het Provinciaal Bestuur, aangezien de lasten spoedig f 50.— zullen moeten worden en anders de overgang te groot zou zijn.

Ten slotte moet ik volledigheidshalve het *Naardmeer* noemen. Dit is het eenige groote plassengebied, dat werkelijk

veilig is als natuurmonument. Het wordt wel tijd, dat hieraan uitbreiding wordt gegeven. Mij lijkt het trouwens niet ondenkbaar, dat een geïsoleerd komen van het Naardermeer, door vernietiging of verontrusting van de Zuidelijk daarvan gelegen plassen, tot een verarming van de vogelwereld in dit natuurmonument zou kunnen leiden.

De plassen, die in het Westen van onze streek liggen, zijn minder uitgebreid. Een jaar of 15 geleden ging er trouwens een groot deel van verloren door de drooglegging van de Wilnisser Plassen. Daardoor zijn hier slechts twee gebieden overgebleven: de Botshol en de Vinkeveensche Plassen. Dat we deze ook tot de Vechtplassen rekenen, vindt zijn rechtvaardiging daarin, dat de Angstel, de Winkel, de Waver en de Oude Waver eigenlijk zijrivieren van de Vecht zijn, hetgeen duidelijk blijkt uit de strooken rivierklei, die langs deze wtertjes liggen.

De twee plassen, die ik zoeven noemde, zijn typisch verschillend. De *Botshol* is een oude veenderij, terwijl Vinkeveen nog steeds in verving is. Landschappelijk is de Botshol prachtig, het is een mooie plas met beboschte eilanden en in het Noordelijk deel uitgebreide rietlanden, overgaande in weiden. Dit gebied heeft geen vaarverbindingen met eenig water en is daardoor voor booten slecht bereikbaar. Juist daardoor heeft het vanzelf het karakter gekregen van een natuurreservaat met een rijke vogelwereld en een zeer mooie waterflora. Maar deze polder wordt ernstig bedreigd. Er zijn droogmakingsplannen, ook in het rapport Westhoff opgenomen, die al van enkele jaren geleden dateeren. Om daar spoed achter te zetten heeft men sedert kort een ruilverkavelings-aanvraag ingediend. Aangezien het Noordelijk deel van den polder niet geheel is uitgeveend en daar veel weiland ligt, wil men een dijk, ongeveer Oost West, zoowat in het midden door den polder, leggen en dan het Zuidelijk deel leeg maken. Een argument voor deze droogmaking is de groote kwel, die de Botshol in het waterschap Groot Mijdrecht zou geven. Afgezien van het feit, dat deze dijkkwel daar niet de voornaamste reden is voor water-overlast, vraagt men zich af of een verbetering van den dijk tusschen de Botshol en het Mijdrechtsche niet een beter werkverschaffingsobject zou zijn,

dan het vernietigen van dit prachtige natuurgebied.

Verder Oost- en Zuidwaarts vinden we de *Vinkeveensche Plassen*, die eigenlijk voor het Noordelijk deel Proosdijer Plassen moeten heeten. Dit is een uiterst interessant gebied, omdat hier nog werkelijk geveend wordt. Toch heerscht hier niet het karakter van een nieuwe veenderij met zijn kale regelmatige legakkers, want groote gedeelten zijn reeds echt verwilderd, zóó, dat zelfs een kokmeeuwenkolonie zich er thuis voelt en er zijn reeds mooi begroeide deelen. Er is echter weinig riet- en moerasland, hetgeen komt doordat de veenlaag hier veel en veel dikker is dan in het Oostelijk Plassengebied, zoodat tot grootere diepte — met baggermolens — wordt uitgeveend. Typisch is hier te zien hoe zoo'n veenderij meestal opgezet wordt met de bedoeling, dat het later een droogmakerij zal worden. Rond heel de Vinkeveensche Plassen ligt een strook land, bestemd voor het maken van den Ringdijk. Elke vervener heeft een deel ervan onder zijn toezicht, waarvoor hij zoogenaamd verhoefslaagd is. Daarop moet hij b.v. den bovengrond brengen van de te vervenen terreinen. Niet te nauwkeurig wordt hieraan de hand gehouden. Dit schijnt zeer moeilijk te zijn met de naleving van allerlei verveningsvoorschriften.

Nu zou men de gevolgtrekking kunnen maken, dat drooglegging van deze plassen na uitvening noodzakelijk moet volgen. Ik stel mij evenwel voor, dat er een goede kans is, dat dit niet zal geschieden, omdat er andere belangen in opkomst zijn, die aan dit watergebied een grootere waarde geven dan de drooggelegde terreinen zouden hebben. Deze mooie plassen liggen eigenlijk onder den rook van Amsterdam. De groote nieuwe Rijksweg Amsterdam—Utrecht zal er aan den Oostkant dicht langs komen. De Provinciale weg van Hilversum naar het Westen komt er gedeeltelijk doorheen. Het lijdt geen twijfel, dat deze plassen, die nu reeds velen ontspanning geven een uitermate gezocht recreatie-terrein zullen worden. Nu al trekt een deel der eigenaren, samengebracht in de Vereeniging „De Goede Vangst”, inkomsten uit het geven van vischvergunningen en het heffen van kosten voor het betreden der eilanden. Nu al worden er buitenhuizen en zomerhuisjes gebouwd. Daarmee kom ik tot het gevaar, dat hier dreigt, het gevaar, dat de schoonheid van deze plassen zal

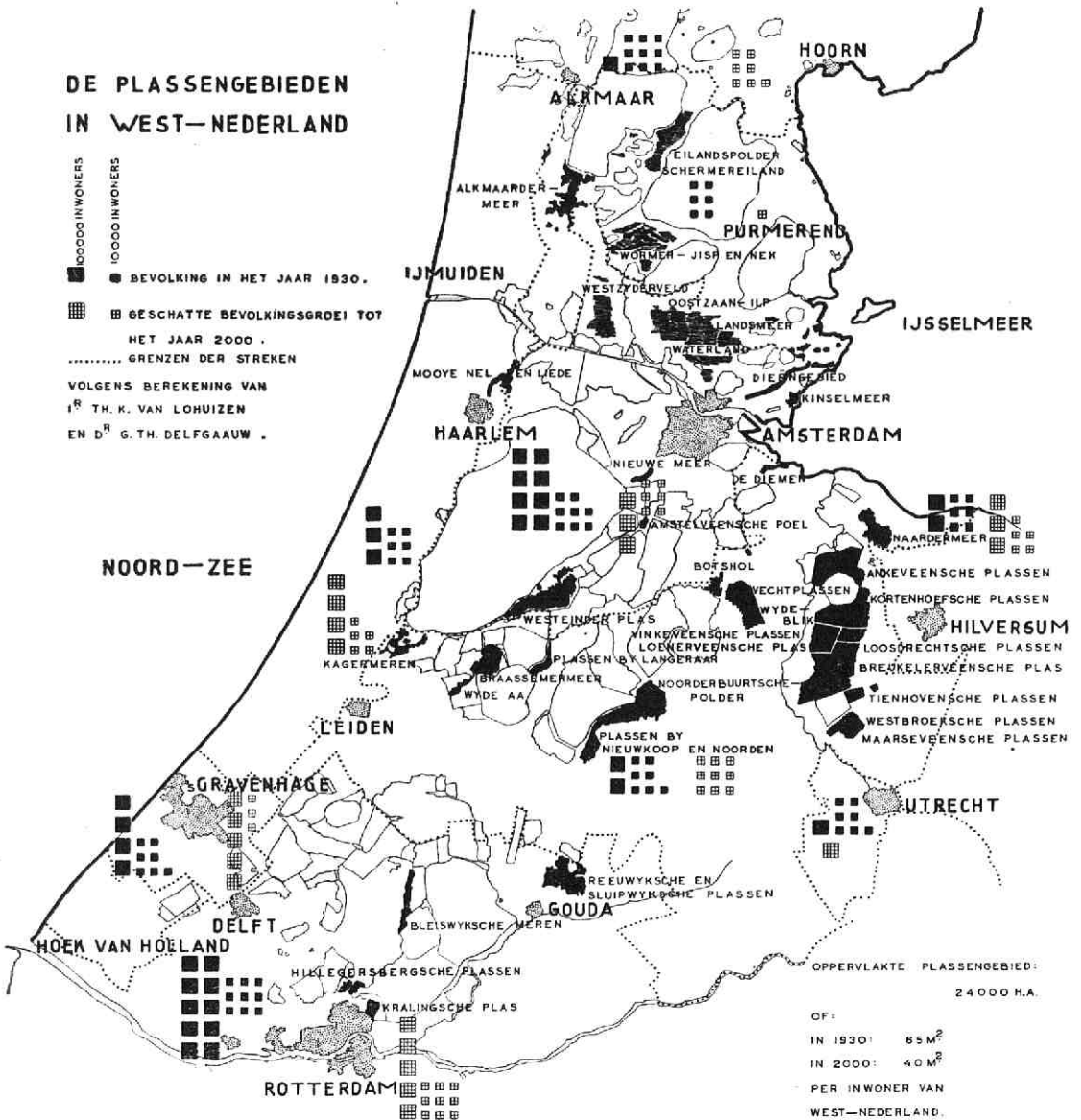
worden aangetast door een verkeerd stelsel van bebouwing. Hier ligt voor het Gemeentebestuur een groote taak. Van deze plassen kan nu nog, door goede overheidszorg een ideaal recreatie-gebied gemaakt worden. Dat dit gezien de vele particuliere belangen, die meespreken, niet gemakkelijk is, staat wel vast. Maar het is bereikbaar en het is noodzakelijk, wil men hier niet de kip met de gouden eieren slachten. In elk geval stemt het tot voldoening, dat het Gemeentebestuur van Vinkeveen genegen is in deze de adviezen van de Vechtcommissie in te roepen en dat de Provinciale Utrechtsche Welstand-Commissie in deze Gemeente voor de beoordeeling van bouwplannen is ingeschakeld. Hoe het zij, direct gevaar voor drooglegging is hier niet te vreezen.

Verder Zuidwaarts liggen de *drooggelegde Wilnisserplassen*, die ik alleen wil noemen, omdat deze een interessant studie-object vormen. In 1926 is de drooglegging gereed gekomen. De kosten zijn veel hooger geweest dan men verwacht had, o.a. omdat hier moderne hoge eischen zijn gesteld aan de bedijking en bemaling, teneinde niet te vervallen in fouten, die bijvoorbeeld in Groot Mijdrecht zijn gemaakt. Er zijn tijden geweest, dat daar de kwel zoo sterk was, dat de polderlasten niet meer konden worden opgebracht, zoodat zelfs een boerderij voor f 1.— te koop was. Later heeft men de dijken verbeterd. Zoo'n dijk, gemaakt op een basis bestaande uit veen en opgebrachte bovengrond, is natuurlijk ook verre van ideaal. Maar deze fout is in Wilnis niet herhaald. Of de resultaten evenwel bevredigend zijn, is zeer de vraag.

Interessant is ook de Amsterdamsche poging voor werkverschaffing in deze nieuwe polder, een poging, die na enkele jaren en na het maken van groote kosten is gestaakt. Merkwaardig is trouwens, dat de geheele polder nu nog niet is geëgaliseerd. Ik moge aanhalen wat Dr. F. H. de Bruijne in zijn sociaal geografische dissertatie „De Ronde Venen”, die dit voorjaar het licht zag, schrijft:

„In het Westelijk gedeelte der droogmakerij steken thans nog vele oude ribben boven het omliggende land uit” en verder: „De Gemeente Amsterdam kocht al spoedig — in 1927 — 37 H.A. voor werkverschaffing aan haar werkloozen. Een succes heeft deze werkverschaffing niet opgeleverd. De werkkrachten waren ongeschoold, konden het werk niet aan, wat

DE PLASSENGEBIEDEN IN WEST-NEDERLAND

Grootte in H.A.		Grootte in H.A.		Grootte in H.A.	
Eilandspolder (750)	1900	Kagermeeren	350	Ankeveense plassen	1275
Alkmaardermeer	600	Braassemermeer en		Kortenhoefse plas-	
Wormer, Jisp en Nek	2400	Wijde Aa	400	sassen (500)	1265
Westzijderveld (250)	2390	Plassen bij Langeraar	500	Loosdrechtsche, Loener-	
Oostzaan-Ijp, Lands-		Noorderbuurtchepolder	415	veense en Breukeler-	
meer (660)	2795	Plassen bij Nieuwkoop		veense plassen	3150
Dieëng gebied	240	en Noorden	1500	Tienhovense plassen	100
Kinselmeer	105	Reeuwijksche en Sluyp-		Westbroeksche plassen	150
Mooye Nel en Liede	100	wijksche plassen	870	Maarsenveense plassen	400
Nieuwe Meer	60	Bleiswijksche Meren	75	Botshol (150)	300
De Diemen	45	Hillegersbergsche plassen	100	Vinkeveense plassen	900
Amstelveenschepoel	55	Kralingscheplas	100		
Westeinderplas	1200	Naardermeer	700		

De tusschen haakjes geplaatste cijfers zijn ontleend aan het Rapport Westhoff. Voor zoover in grootte niet genoemd, door mij geschat. J. L.

een slechten geest onder hen tengevolge had. Reeds na enkele jaren heeft Amsterdam deze werkverschaffing gestaakt en het land verpacht". De schrijver voegt eraan toe, dat betere resultaten in het Noordelijk deel bereikt zijn met plaatselijke werkloozen: „plattelanders, die met het grondwerk vertrouwd zijn". De exploitanten onder wier leiding dit werk staat, vergoeden „een klein percentage van het loon aan de Gemeente".

Wij kunnen hieruit eenige conclusies trekken. 1e. Stedelijke werkloozen zijn niet bijzonder geschikt voor dit werk. 2e. Alleen met groote geldelijke offers van de overheid is hier werkverschaffing aan plattelanders mogelijk. 3e. De behoefte aan werkverschaffing schijnt toch niet zoo groot te zijn in dit gebied, want nu na 13 jaren zijn er nog vele terreinen niet geëgaliseerd.

Ik heb hiermede een soort inventarisatie trachten te geven van de veenplassen en -moerassen in de Vechtstreek.

Het zou evenwel onjuist zijn onze plassen niet ook te zien als onderdeel van Westelijk Nederland, als gelegen in dit dichtst bevolkte deel van ons land, tusschen onze vier grootste steden: Amsterdam en Rotterdam, den Haag en Utrecht. Behalve de duinen in het Westen en het Gooi en Utrechtsche heuvelland in het Oosten, zijn onze plassen en meren het eenige deel, dat niet in cultuur is gebracht. Wat wij in ons waterland nog aan ruime plassen en moerassen bezitten is waarlijk niet zoo veel meer en..... het is geenszins een onbedreigd bezit. Zeer in het kort wil ik ook deze gebieden de revue laten passeeren.

Gaande van Noord naar Zuid vinden wij eerst, gelegen tusschen de Schermer en Beemster de *Eilandspolder*, een gebied van weilanden, als het ware doorspekt met water, meest in den vorm van breede slooten en vaarten. Volgens het rapport Westhoff zou hier 750 H.A. ontwaterd moeten worden.

Het *Alkmaarder meer* is een watersportgebied van belang, dat ook belangrijk is als vaarwater en dus wel behouden zal blijven.

De *plassen bij Jisp en Wormer* en verder Zuidwaarts de *wateren van Ilp en Oostzaan* zijn uitgestrekte gebieden, drassige weiden en hooilanden, doorsneden met talrijke breede slooten, die zich hier en daar tot poelen verwijden, een gebied met

een overweldigende rijkdom aan weide- en moerasvogels. Een interessante hoogveenflora vindt men in de buurt van Jisp.

Ook *bewesten de Zaan* zijn uitgebreide drassige met water doorsneden terreinen. Hoewel deze gebieden door het ontbreken van houtgewas landschappelijk minder mooi zijn, dan vele andere watergebieden, ware het toch zaak hier met het noodige overleg een goede bestemming te kiezen, ook omdat de watersport zich hier meer en meer uitbreidt, vooral op de wateren bij Wormer en Jisp. Het rapport Westhoff noemt „*verbetering cultuurgronden in de Zaanstreek door inpoldering en bemaling*” en verder „*in studie een plan voor een polder van 660 H.A. nabij Landsmeer en Oostzaan*”.

Benooden het IJ hebben wij verder het *Kinselmeer* en het *Diëengebied* met talrijke meertjes. Grootendeels liggen deze wateren in de Gemeente Amsterdam, die voor het Kinselmeer reeds een uitbreidingsplan heeft gemaakt en ook de andere wateren zoo zal gaan behandelen. Aan recreatie-doeleinden zal veel van de oorspronkelijke schoonheid worden opgeofferd, maar vertrouwd mag worden, dat Amsterdam hier het beste van zal maken, wat onder de omstandigheden mogelijk is.

Bezuiden Amsterdam vinden we drie kleine plassen: de *Diemen*, van belang als recreatie-terrein voor Amsterdam, de *Nieuwe Meer*, waarop zooveel gezeild wordt, dat men op een mooien Zondag springende van boot op boot vrijwel van den eenen kant naar den anderen kan komen en de *Amstelveensche Poel*, die in het Amsterdamsche Bosch komt te liggen. Bij Haarlem ligt de *Mooye Nel*, een vaarwater, dat bij de watersport geliefd is.

Verder Zuidwaarts liggen drie veel grootere meren: de *Westeinder Plas*, de *Braassemermeer Meer* en de *Kagermeren*, alle drie hoogst belangrijke watersportgebieden, die gedeeltelijk reeds over-druk zijn en die nog meer en meer in trek komen. Gedeeltelijk zijn ze ook als vaarwater van belang. Kleine gedeelten, die er aan grenzen, moeten uit biologisch oogpunt van waarde geacht worden. Bij Aalsmeer ligt nog een klein natuurmonument van 16 H.A., de *Oosteinder Poel*, die door de Vereeniging beschreven wordt als: „*Een stuk van het aloude oeverland van de Haarlemmermeer met ongemeen merkwaardige veenflora, van open water tot Calluna-heide*”. Onder Leimuïden wordt een deel van de uitgestrekte rietlanden, die

tot de Westeinder behooren, verbeterd, een werk dat ook in het rapport Westhoff wordt vermeld.

Nog moet ik noemen de *plassen bij Langeraar*, waar behalve ruim open water nog mooi moerasland met veel struweel te vinden is.

Uitermate belangrijk als natuurgebied zijn de *plassen bij Nieuwkoop en Noorden*. Door het ontbreken van houtgewas, dat terwille van de rietcultuur systematisch schijnt te worden uitgeroeid, is de landschappelijke schoonheid niet te vergelijken met b.v. Ankeveen. Maar de uitgebreide rietlanden herbergen een zoo interessante vogelwereld en laagveenflora, dat Dr. Thijssen aan dit gebied een zeer hooge waarde toekent. Wij vinden hier twee groote plassen, de *Zuideinder-* en de *Noord-einder Plas*. De gevaren, die hier dreigen en die gedeeltelijk reeds bittere werkelijkheid zijn, zijn menigvuldig. In 't Zuidelijk deel wordt het Leidsche stadsvuil gestort. Veel rietland wordt z.g. verbeterd, o.a. onder leiding van de Heide Maatschappij, die dit zelfs op dusdanige schaal doet, dat er smalspoor voor gelegd is. Erger zijn de droogleggingsplannen voor de z.g. *Noorderbuurtsche Polder*, opgenomen in Westhoff's rubriek B, hetgeen beteekent, dat ze in een ver-gevorderd stadium van voorbereiding zijn. Bovendien worden hier en daar door de boeren op kleine schaal de z.g. blauwgraslanden ontwaterd, hetgeen de merkwaardige flora van die terreinen zeer verarmt. Merkwaardigerwijze worden deze plassen niet genoemd in de Provinciale Plassenverordening van Zuid-Holland, waardoor zij een ongunstige uitzondering vormen. Misschien houdt dit verband met het feit, dat oorspronkelijk een groote verkeersweg door dit gebied was ontworpen, een tracé, dat thans gewijzigd schijnt te zijn. Ten slotte zal er hier op gelet moeten worden, dat de watersport die gedeelten van dit gebied spaart, die voor de natuurwetenschap van het hoogste belang zijn.

In de buurt van Gouda liggen de, eveneens met gedeeltelijke drooglegging bedreigde, *Reeuwijksch en Sluipwijksche Plassen*, die zoowel uit landschappelijk oogpunt als voor recreatiedoeleinden en gedeeltelijk in biologisch opzicht van zeer veel belang zijn. Het rapport Westhoff noemt de inpoldering pro memorie. Er is een plan geweest om op twee plassen na, die het meest voor watersport worden gebruikt, alles droog te leggen.

Na den daarop gevolgden storm van verontwaardiging, ik weet niet zeker of het dientengevolge is geweest, is een nieuw plan in de kranten gelanceerd, waarbij alleen het Noordelijke gedeelte zal worden ingepolderd. Hoe het zij, het is zeer betreurenswaardig dat nu, nadat het Provinciaal Bestuur 10 jaar geleden afwijzend beschikt heeft en dit, op zeer goede gronden, zoodat wij dachten veilig te zijn, weer een nieuwe aanslag op dit prachtige gebied wordt beraamd. En dát, terwijl alle argumenten tegen de drooglegging, destijds in een hoogst interessante brochure, getiteld „Feiten omtrent de drooglegging der Reeuwijksche en Sluipwijksche Plassen”, door Ir. Smit geschreven, hun waarde geheel hebben behouden.

In de buurt van Rotterdam vinden we ten slotte drie kleine plassen: *de Bleiswijksche Meren*, *de Hillegersbergsche Plassen* en *de Kralingsche Plas*, alle drie voor recreatie-doeleinden of als vaarwater geheel in beslag genomen.

En dat is alles. We zien, dat het behalve de werkelijk uitgebreide Oostelijke Vechtplassen eigenlijk bitter weinig is. Ik wil U enkele cijfers geven.

A. Om bijzondere redenen, zooals watervoorziening van Amsterdam, ligging binnen deze Gemeente, als zandwinningsgebied en als vrijwel erkend recreatie-terrein zijn vrij veilig voor drooglegging: het Kinselmeer en Diëengebied, de Diemen, Amstelveensche Poel, Spiegelpolder, Wijde Blik, Loerneveen, Vuntus, Loosdrechtsche Plassen, Breukelerveen, Westeinder Plas, een deel van Reeuwijk, en de Kralingsche en Bergsche Plassen, alles bijeen 5800 H.A.

B. Direct met drooglegging worden bedreigd: de Eilandspolder, Landsmeer en Oostzaan en meer niet met name genoemde gebieden in de Zaanstreek, Kortenhoef, Tienhoven, Westbroek, Botshol, Noorderbuurtsche polder en een deel van Reeuwijk, bij elkaar ca. 3300 H.A.

C. Onzeker voelen wij ons ten opzichte van het gebied bij Jisp en Wormer, Ankeveen, Maarsseveen, Nieuwkoop en Langeraar, dat is ongeveer 5800 H.A.

D. Als vaarwater zal wel behouden blijven: De Nieuwe Meer, Braassemmeer, Kagermeren, Alkmaarder Meer en Bleiswijksche Meren, die ook gedeeltelijk voor recreatie van veel belang zijn, in totaal 1600 H.A.

E. Nog in vervening is Vinkeveen met 900 H.A.

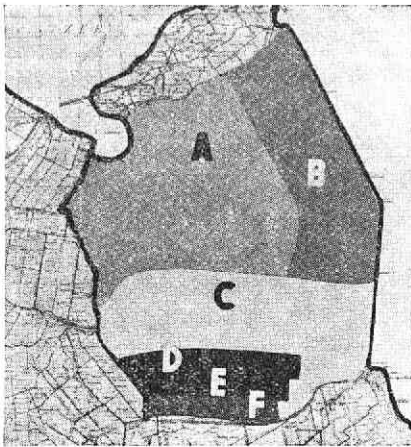
F. Als natuurreservaat hebben wij 700 H.A. in het Naardermeer.

In totaal komen we dus ongeveer op 18000 H.A.

Als we nu vergelijken de 9000 H.A. hiervan, die ten slachtoffer zouden kunnen vallen aan drooglegging met hetgeen aan nieuw land in de Zuiderzeepolders droog zal komen, in totaal 224.000 H.A., zien wij dat dit slechts 4% daarvan bedraagt, terwijl het totaal der West-Nederlandsche meren en plassen nog geen 10% van het oppervlak der Zuiderzeepolders zou uitmaken. Het nu reeds veroordeelde gebied is in oppervlakte circa 2% ervan.

Het gaat hier dus voorloopig eigenlijk om een oppervlakte, die gezien in het licht van een groot werk als de Zuiderzeepoldering, als hoogst onbelangrijk kan worden aangemerkt, althans voor de droogleggers.

Een vergelijking van het oppervlak van onze plassen-gebieden met de Wieringermeer.

A = Om bijzondere redenen te behouden ...	32%
B = Bedreigde plassen	18%
C = Plassen waaromtrent onzekerheid bestaat	32%
D = Vaarwateren ...	9%
E = Vervening ...	5%
F = Natuurreservaat	4%

Mogen wij de gevolgen van de mogelijke drooglegging van dit deel van onze plassen en moerassen ook als onbelangrijk beschouwen? Neen, zeer zeker niet. Ik heb er reeds op gewezen hoe onze plassen en meren in dit dichtst bevolkte deel van Nederland de eenige ruimten zijn, die niet in cultuur zijn gebracht. Het lijkt geen twijfel, dat met de toeneming der bevol-

king, die gepaard gaat met een steeds sterkere drang van de inwoners der steden om hun deel te hebben aan het leven in de vrije natuur, de behoefte aan recreatie-terrein sterk zal toenemen. De enorme groei van de watersport, vooral ook van het watertoerisme, ondanks den remmenden invloed van de hooge belasting op pleziervaartuigen, doet verwachten, dat het bezoek aan onze meren grooter en grooter zal worden. Nu reeds zijn verschillende wateren, vooral in de buurt der steden, op mooie dagen zoo vol, dat velen het verder-weg gaan zoeken. Daarbij komt de steeds grootere wensch naar zwemwater in de ruime natuur.

De drang naar natuurstudie neemt hand over hand toe en het wetenschappelijk belang van onze wateren en moerassen wordt steeds meer erkend. Waarom zou men een goede wet maken ter bescherming van vogels, als men aan den anderen kant de gelegenheid tot broeden voor vele der meest merkwuurde en zeldzame vogels onmogelijk gaat maken?

En bij dat alles komt de groote schoonheid, die onze watergebieden het Nederlandsche landschap verleenen. Een uitgestrekte watervlakte is een streeling voor het oog, de rust, die er van uitgaat, is balsem voor de ziel. Het romantische en aanlokkelijk-wilde van onze dichtbegroeide veenmoerassen geeft het gevoel, dat er nog vrije natuur bestaat, dat er nog gelegenheid is voor plant en dier zich te ontwikkelen, zonder bescherming van hekken en prikkeldraad.

Maar te goed weet ik, dat dergelijke argumenten voor velen te niet kunnen worden gedaan, met te wijzen op de wenschelijkheid aan onze werklozen arbeid te verschaffen. Daarnaast wordt als argument de behoefte aan nieuwe cultuurgrond gebruikt. Ja men spreekt zelfs van „landhonger”.

Wil mij toestaan dat ik hier enkele citaten geef uit een boek, dat 10 jaren geleden verschenen is; Henri's Polak's „Het kleine land en zijn groote schoonheid”.

„In onze plassen en meren bezitten wij een kostbaren schat, onuitputtelijke bronnen van rein genot, van gezondheid, van edel vermaak — onvergelykelijke gelegenheden tot ontwikkeling van het lichaam en verrijking van den geest, tot even eerbiedigen als intiemen omgang met de natuur en haar werken”.

Dan zegt Polak: *„Onafgebroken waakzaamheid is ook hier noodig en voortdurend moet er gestreden worden voor het be-*

houd onzer wateren. Want de eene aanslag na de andere wordt tegen onze plassen beraamd. Sommige zijn reeds geslaagd en niet dan met groote moeite heeft men andere kunnen afweren. Hier zijn voornamelijk „landhonger” en een werkverschaffing in het spel; daarnevens de „vuilverwijdering”.

Aldus wordt in ons land het kenmerkendste en wellicht voornaamste element zijner schoonheid vernietigd. Wat wint men er mede? Indien met de drooglegging en ontginning onzer plassen, water- en rietlanden bereikt kon worden, dat de werkeloosheid zou verdwijnen en in de behoefte aan land voor vele geslachten zou worden voorzien, dan zou men, met het oog op de aldus gediend wordende groote volksbelangen, zij het met droefenis in het hart, moeten berusten. Doch daarvan is geen sprake”.

Verder zegt Polak, — dat droogmakers en ontginners zeggen: „dat het gewonnen land aan velen een blijvend bestaan zal schenken. Doch zij verliezen uit het oog, dat in plas en rietland óók velen een bestaan vinden.”

Het is jammer, dat de mij beschikbare tijd niet toelaat, uit dit hoofdstuk meer aanhalingen te geven — zoo, waar hij deze wijze van bestrijding van het euvel der werkloosheid „lapmiddeltjes” noemt en spreekt van „maatschappelijke kwakzalverijen”.

Sedert dit boek is verschenen zijn 10 jaren verstreken en ziet — aan het einde van die jaren is een wonderdokter opgestaan, die betoogt: het zijn geen „lapmiddeltjes”, geen „kwakzalverijen”, als deze middelen maar in een voldoende sterke dosis worden toegediend. Niet alleen de plassen en moerasen moeten dienen, neen, alles wat ons land bezit aan niet in cultuur gebracht land, aan zoogenaamde woeste gronden, dat alles moet worden gebruikt als geneesmiddel voor de maatschappelijke kwalen van deze tijden. Het zal U duidelijk zijn, dat ik hier doel op Ir. Westhoff en zijn rapport uitgebracht over „de directe mogelijkheden der werkverschaffing bij de werkloosheidsbestrijding”, het beruchte „rapport Westhoff”.

Nu heeft Minister Colijn — waarschijnlijk wel onbewust van de medische beeldspraak van Henri Polak — gezegd „het Rapport Westhoff is geen doktersrecept”. Edoch, dat neemt niet weg, dat er in regeeringskringen een zeer hooge waarde gehecht schijnt te worden aan de door den Heer Westhoff aanbevolen therapie.

Als ik mij nu af zou vragen of de verontwaardiging, die in de kringen van natuurbeschermers heerscht over het rapport Westhoff billijk is, dan moet ik dit ontkennend beantwoorden. Reeds sedert breeder kringen zich bewust werden van de waarde aan schoonheid en voor de wetenschap, die schuilt in de weinige onontgonnen gedeelten van ons land, is het telkens noodig geweest in het geweer te komen voor aantasting van onze mooie en rijke natuur. De aanvallen kwamen meestal onverwacht en onstelselmatig en dat maakte de verdediging dikwijls des te moeilijker. Maar nu ligt, dank zij het rapport Westhoff, een groot aanvalsplan vóór ons. In de lijst van voor werkverschaffing geschikte objecten wordt in dit werk een opsomming gegeven van alle punten, waarop een aanval verwacht moet worden. Neen, ik vind veeleer, dat wij den Heer Westhoff erkentelijk moeten zijn. Hij volbracht zijn opdracht, zooals hij als cultuur-technicus meende, dat te moeten doen, en hij gaf ons een waardevolle opsomming van wat er al zoo voor moois in de natuur van ons land kan bedorven worden. Neen als wij verontwaardigd zouden willen zijn, moet dat wezen op hen die dit rapport klakkeloos zouden willen aanvaarden als een recept en op ons zelf, wanneer wij niet met alle kracht, die in ons is, gebruik maakten van de vele zwakke zijden in het betoog van den rapporteur, teneinde te strijden voor dat wat wij van het hoogste belang achten voor ons land: *handhaving van deszelfs schoonheid en natuurrijkdom*, tot heil van de geheele bevolking.

Het rapport Westhoff is zonder twijfel aanvechtbaar — de haast maniakale eenzijdigheid ervan, die zich bij lezing telkens weer opdringt, wijst er op. De bestrijding uit kringen van het bedrijfsleven en technici is er tevens borg voor. Het ligt niet op mijn weg hier in den breede in te gaan op dit rapport, toch wil ik enkele opmerkingen maken. Is het niet merkwaardig, dat wel getracht wordt tot in kleinigheden uit te rekenen hoeveel secundaire werkverruiming zal voortkomen b.v. in de rijwielen- en kleedingindustrie dank zij meer gebruik van fietsen en kleren in verband met de uit te voeren cultuur-technische werken, terwijl volmaakt genegeerd wordt, dat vele gebieden, die in cultuur gebracht zouden moeten worden, ook nu aan allerlei menschen een bestaan verschaffen? Ik moge de rietcultuur noemen, die tegenwoordig weliswaar slecht

gaat, omdat voor de bollenvelden minder riet noodig is en de zoetwater-visscherij, die onder het afsluiten van de grenzen in vele landen lijdt. Maar ook de landbouw of veeteelt, die op de drooggelegde landerijen zal worden uitgeoefend, kan het niet zonder steun stellen, een steun, die de waarde van den grond onnatuurlijk opdrijft. Ja, zeggen nu de droogleggers, maar er zullen tijden komen, dat de grond zijn normale waarde herkrijgt. Zal evenwel, wanneer wij dien gezegenden tijd ooit bereiken, het ook niet in de bollencultuur beter gaan, zoodat het rietland zijn waarde herkrijgt? En zal dan ook niet het afzetgebied voor onze zoetwatervissh ruimer worden, waardoor het mogelijk is dat velen weder in de visscherij hun brood verdienen?

Vergeeten wordt ook hoevelen een bestaan vinden dankzij den drang naar de natuur. Wanneer men ons land al te zeer gaat ontluisteren, zal ook het binnenlandsch toerisme daaronder leiden. Het is niet ondenkbeeldig, dat de rijwiel-industrie daarvan een grooteren terugslag zal ondervinden, dan het voordeel, dat zij volgens den Heer Westhoff moet krijgen doordat elke tewerkgestelde zich een fiets van f 40.— zal aanschaffen. Dit moge naar scherts klinken, zeker is, dat wanneer men door het droogleggen van onze wateren, het watertoerisme en de watersport zijn uitbreidingsmogelijkheid gaat ontnemen, dit velen zooals bootbouwers; schilders; fabrikanten van onderdeelen, motoren, verf; jachthavenpersoneel; schippers, zal verhinderen een bestaan te vinden.

Is de landhonger een natuurlijk verschijnsel en niet eensdeels een gevolg van de landbouwsteun, anderzijds een gevolg van de onzekerheid van andere beleggingsobjecten? Beide abnormale factoren. Vele jonge boeren zouden een bedrijf willen beginnen maar de gelegenheid ervoor ontbreekt. Een enquête van de Katholieke Nederlandsche Boeren- en Tuindersbond kwam tot een getal van 10.000. Ik haalde dit uit het krantenverslag van een rede van Ir. Mesu voor de Nederlandsche Landmeetkundige Federatie. Maar ik vraag me af, wanneer men in andere kringen, b.v. voor de technische- of handelsbedrijven enquêtes ging houden: hoevelen zouden daar niet ook bedrijven willen beginnen, die door de ongunst der tijden of door vestigingsverboden verhinderd worden?

Nu zal men mij misschien kunnen verwijten, dat mijn beschouwingen die van een diletant zijn, ik zou mij tegen zoo'n aantijging niet verdedigen, want ik heb een en ander alleen naar voren willen brengen om er den nadruk op te kunnen leggen, dat het dringend gewenscht is, dat van de zijde van de natuurbescherming een vakman, een veelzijdig econoom of een kleine commissie, aan het werk wordt gezet om het rapport Westhoff ter dege onder de loupe te nemen. Ik moge herinneren aan de reeds eerder genoemde brochure van Ir. Smit in 1930 samengesteld voor het Comité tot behoud van de Reeuwijksche en Sluipwijksche plassen, waarin elk argument voor de drooglegging werd onderzocht en vrijwel steeds op degelijke gronden werd weerlegd, een werk, waar destijds het behoud zeker voor een groot deel aan te danken is geweest.

Wanneer zoo'n econoom of kleine commissie aan het werk zou gaan, zou hij het rapport Westhoff zeker in vele opzichten kunnen bestrijden. Er is evenwel een onder-hoofdstuk, waaraan niet getornd zou kunnen worden, dat is het deel waarin beschouwingen worden gegeven over de moreele gevolgen der werkloosheid. Niemand zal de groote ellende, die deze geesel des tijds over velen brengt, kunnen ontkennen. Maar is het juist om, wanneer ideëele argumenten worden aangevoerd, dit zoo eenzijdig te doen? Wij hebben dan het recht er met klem op te wijzen, dat tegenover een *tijdelijke* leniging van slechts een deel van het leed der werkloosheid, het verlies voor *eeuwig* zou staan van veel schoonheid, groote bronnen van gezondheid voor het heele volk en veel waarde van wetenschappelijken aard. Want zelfs, wanneer alle objecten, die de Heer Westhoff opsomt, en nog méér, zouden worden uitgevoerd, zal niet de werkloosheid zijn weggenomen. Maar wel zou door deze generatie een groot nadeel worden toegebracht aan allen, die na ons komen, die zouden worden beroofd van groote bronnen van gezondheid en genot. Dat zou men met recht roofofbouw moeten noemen.

Nu moeten wij onze hoop gevestigd houden op wat de Commissie, die de natuurbeschermingswet in ontwerp zal samenstellen, uitbroedt. Maar wil dat zeggen, dat zij die zich de particuliere natuurbescherming ter harte hebben genomen, maar een afwachtende houding moeten aannemen? Ik meen hiervoor met klem te moeten waarschuwen.

De Minister heeft tijdsgebrek als reden opgegeven, dat geen „*Staatscommissie in grooten stijl*” werd benoemd, maar slechts een commissie met uitsluitend ambtenaren als leden. Als we lezen, dat Minister Steenberghe bij de installatie van deze Commissie o.a. gezegd heeft: „*het Nederlandsche volk heeft van oudsher toegetast in de goederen der natuur. Dat was zijn goed recht, want God heeft ze den mensch ter beschikking gesteld om ze te gebruiken voor zijn instandhouding en volmaking. Het is heden ten dage nog zijn goed recht*” — dan krijgen wij den indruk, dat de sterkende invloed, die de natuur op lichaam en geest kan hebben, bedoeld kan zijn met onze „*instandhouding en volmaking*”. Maar, als wij dan zien hoe Zijne Excellentie voortgaat, slaat ons de schrik om het hart, want dat luidde: „*De Regeering is dan ook bereid, daarbij tot leniging van den nood der werkloozen de behulpzame hand te bieden. Ik doel hier op het voornemen, om in het belang van de werkverschaffing grond te ontginnen op ruimeren schaal dan tot nu toe geschiedde, zulks naar aanleiding van het rapport van Ir. J. Th. Westhoff.....*”

Zie, dat klinkt allerminst hoopvol en is een reden te meer voor hen, wie het bewaren van natuurschoon en natuurrijkdom in de eerste plaats ter harte gaat, om dit rapport zeer kritisch te laten bekijken door iemand of enkelen, die dit met een breeden blik kunnen doen.

De Minister heeft later in de Eerste Kamer verklaard, dat de Natuurschoon-Commissie zich op korten termijn zal bezig houden met de eventueele gevolgen van het rapport Westhoff en daarna spoedig moet komen met het ontwerp Natuurbeschermingswet. Nadat Zijn Excellentie verklaard had, dat aan de Vereeniging voor Natuurmonumenten zooveel mogelijk tegemoet gekomen zal worden, noemde hij nog het Koninklijk Besluit van 27 April 1938, dat regelt het verleenen van bijdragen door de Regeering, ingevolge artikel 12 van de Boschwet. Is het nu niet merkwaardig, dat alleen bijdragen aan publiekrechtelijke lichamen, vereenigingen en stichtingen kunnen worden verleend; uit natuurbeschermingsoogpunt, wanneer het *bosschen* betreft en dat ook de Natuurschoonwet zich alleen bezig houdt met beboschte buitenplaatsen? Is dat niet alsof alleen boomen natuurschoonheid kunnen geven? Er zijn inderdaad twee soorten van menschen, die in hun meest uitgespro-

ken type zich òf alleen gelukkig voelen in een boschrijke omgeving, de echte boschmensen, òf wel in een waterrijke omgeving, de watermensen. Kennelijk zijn het de boschmensen, die op het gebied van natuurschoon tot nu toe de lakens hebben uitgedeeld. Ik hoop van harte, dat in de natuurschooncommissie ook de watermensen zullen vertegenwoordigd zijn, want het betrekkelijk weinige, dat van onze watergebieden over is, behoeft dringend algeheele onaantastbaarheid en bescherming.

Nu is ons eens door een van de Burgemeesters in de Vechtstreek, die aan eenige leden van het Werk-Comité van de Vechtcommissie welwillend een onderhoud had toegestaan, gezegd, dat bescherming van natuurgebieden nu wel heel mooi is, maar dat men toch eigenlijk alleen recht van spreken heeft, wanneer men tot aanschaffing overgaat. Dat is natuurlijk wel een gezonde opvatting, wanneer het betreft een poging om natuurschoon te redden voor strikt particuliere ontginningen. Maar wanneer dergelijke ontginningen met geld van de gemeenschap geschieden en wanneer we zien, dat om die reden speculatieve aankopen plaats vinden van grond of water, dat tot nu toe weinig waarde had, dan wordt het anders. Dan kunnen de natuurbeschermers met evenveel, ja met meer recht van de Overheid vragen om steun tot het beschermen van de schoonheid der Natuur, een streven, dat uitsluitend ten algemeene nutte dient. En dan ware het zeker even gewenscht, dat zulk een steun zou kunnen worden gegeven, wanneer het watergebieden betreft, als wanneer het om bosschen gaat. Want, laten wij niet vergeten, dat Nederland een waterland genoemd wordt, dat wij Nederlanders: water „ons element” plegen te heeten en dat onze waterrijke gebieden onze meest kenmerkende en eigenaardige en voor velen onze mooiste streken zijn. Ons water en het bijbehorende moerasland kunnen gerekend worden tot het kostelijkste, dat ons land heeft en wij moeten daar uiterst zuinig op zijn, want er is maar weinig meer over. En daarbij mogen wij nooit vergeten de generaties, die na ons zullen komen, die in veel grooteren getale dan wij zullen zijn, tot in lengte van dagen hiervan moeten kunnen genieten.

J. LOEFF.

INHOUD

1. Naamlijst van het Bestuur en de Leden... ..	V
2. In Memoriam Dr. D. A. W. H. Sloet	XI
3. Jaarverslag van de Secretaresse.	XIII
4. Rekening van den Penningmeester	XVII
5. Excursie naar ter Aa, Botshol, Ouderkerk etc. ...	XIX

I. Kerkelijke zegels der Ned. Herv. Gemeenten in Niftarlake, door Dr. Mr. J. W. Verburgt	1
II. „Vechtoever" bij Maarssen, door Pastoor A. E. Rientjes	7
III. De Vechtplassen, óók gezien in West-Nederlandsch verband, door Ir. J. Loeff	13
